

ויאמר

שומע

י' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר .

אני שהיה הדבר לאהרן ולמשה .
כשהוא אומר ויהי ביום דבר י' אל

משה למשה היה הדבר ולא לאהרן .
אך מה תלמוד לומר למשה ואל אהרן / אלא כלומר שכשם שהיה משה כלל לדברות / כך היה אהרן כלל לדברות / ובפני מה לא היה מדבר עמו מפני כבודו של משה / נמצא במעט אהרן ככל הדברות שבתורה חוץ משלשה מקומות בפני שאפשר / לא אל משה ואל אהרן לכה נאמר / לפי שהוא אומ' ויאמר י' אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה / אין לי אלא משה דיין לפרעה / אהרן מבין תלמוד לומר אל משה ואל אהרן הקיש אהרן למשה מה משה היה דיין לפרעה / אף אהרן היה דיין לפרעה / מה משה היה אומר דבריו ולא ירא / אף אהרן אומר דבריו ולא ירא / לא אל משה ואל אהרן / שומע אני כל הקודם במקרא הוא קודם במעשה / כשהוא אומר הוא אהרן ומשה מגיד ששניהם שקולין זה כזה / כיצא כזה אתה אומר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ / שומע אני כל הקודם במקרא קודם במעשה / כשהוא אומר כיום עשות י' אלהים ארץ ושמים מגיד ששניהם שקולין כאחד זה כזה /

כיצא בדבר אתה אומר אנכי האל אלהי אביך / אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב / שומע אני כל הקודם בדבר הוא חשוב מחברו כשהוא אומר וזכרתי את בריתי יעקב ואף בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם מגיד ששניהם שקולין כאחד / כיצא בדבר אתה אומר כבר את אביך ואת אביך / כשהוא אומר איש אמו ואביו תיראו מגיד ששניהם שקולין זה כזה / בארץ מצרים הוצ' לברך או אינו אלא תוך הברך / כשהוא אומר ויאמר אליו משה כצאתי את העיר והלא דברים ק' ומה חפלה הקלה לא התפלל אלא חוץ לעיר / דבור חמור לא כל שכן / ומגיד מיד לא נדבר עמו תוך הכרך מפני שהיתה מלאה שיקצ' וגילו' ועד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדברות / משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל הארצות / עד שלא נבחרה ירושלים היתה כל ארץ ישראל כשרה למזכות משנבחרה ירושלים יצאת ארץ ישראל שנ' חסר לך פ' תעלה עולותך כי אם במקום אשר יבחר / עד שלא נבחר בית עולמים היתה ירושלים ראויה לשכינה משנבחר בית עולמים / יצאת ירושלים

שנאמר כי בחר י' בציון ואומר זאת בנחותי עדי עד / עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל כשרים לכהונה משנבחר אהרן יצאו כל ישראל שנאמר ברית מלח עולים היא לפני י' / ואומר והיתה לו וזו ענין אחריו / עד שלא נבחר דוד היו כל ישראל כשרין למלכות / משנבחר דוד יצאו כל ישראל שנאמר הלא לכם לדעת כי י' אלהי ישראל נתן את הממלכה לדוד וגו' / אם תאמר דן אני מן הנביאים שנדבר עמהם בחוצה לארץ / אף על פי שנדבר עמהם בחוצה לארץ / לא נדבר עמהם לא בזכות אבות שנ' כה אמ' י' קול ברמה נשמע וגו' כה אמ' י' מנעי קולך מכי ועיניך מדמעה ויש תקוה לאחריך נאם י' וגומר / ואעפ' שנדבר עמהם בחוצה לארץ ובזכות אבו לא נדבר עמהם אלא במק' שהור של מים / שנ' ואני הייתי על אוכל אולי / ואני הייתי על יד הנהר הגדול הוא חזקל ואומר היה היה דבר י' וגו' / ויא' נדבר עמו בארץ / נדבר עמו בחוצה לארץ שנ' היה היה דבר י' היה שנדבר עמו בארץ היה שנדבר עמו בחוצה לארץ / ר' לעזר כן צדוק אומר הרי הוא אומ' קום צא אל הבקעה מגיד שהבקעה כשרה / תרע שאין השכינה בגלית בחוצה לארץ שנ' חס יונה לברכה תרשישה וגו' / וכי מלפני י' הוא בורח / והלא כבר נאמר אנא אלך מרוחק וגו' אם אסך שמים שם אתה וגו' אשא כנפי שר בשם י' וירד נגדני וגו' / עיני י' רחם משוטח בכל הארץ / בכל מקום עיני י' צופות רעים ושוכים / אם יתחור בשאול / אם יחבאו בראש הכרמל / אם ילכו בשבי / אין חשך ואין צלמות / אלא אמר יונה אלך בחוצה לארץ מקום שאין השכינה שוררת ונגלית שהגנים קרובים לתשובה הן שלא לחייב את ישראל / משל לעבד כהן שברח מרבו אביר אלך לבית החקירות מקום שאין רבי יכול לרא אחר / אמר לו רביש לי כיצא כך / כך אמר יונה אלך לי בחוצה לארץ מקום שאין השכינה בגלית שהגנים קרובין לתשובה הן שלא לחייב את ישראל אבר לך חקכה יש לך שלוחין כיתא כך שנאמר וי' השיל רוח גדולה אל הים / נמצאת אתה אומר שלשה נביאים הם אחד תבע כבוד האב וכבוד הבן / ואחד תבע כבוד האב / ואחד תבע כבוד האב ולא כבוד האב ולא כבוד הבן / ואחד שנאמר נחנו פשענו וברינו לכך נכפלה נבואתך שנאמר ועוד יוסיף עליהם דברים / אליהו תבע כבוד האב ולא כבוד הבן שנ' קנא קנאתי ליי' צנאות וגו' ומה נאמר ויאמר לך שוב לדורכך

פרשה א' החדש

הַזֶּה לָכֶם וְגוֹמ' רַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל אֹמֵר מִשְׁתֵּי
הָרִאיוֹ אֶת הָהָרֶשׁ

לישראל ואמר להם כזה חיו רואין וקובעין את החדש לדורות;
 רבי עקיבא אום זה א' מ' דברי' שנתקשה משה והראוהו הבקום
 את כלן כאצבע; כיוצא בדבר אתה אומר וזה לכם הטמא / וזח
 מעשה המגודה; ויש אומרים אף בשמיטה נתקשה משה שנ זח
 הדבר אשר תקשה את המוכח רכי שמעון בן יוחאי או והלא כל
 הדרכות שנדבר עם משה לא נדבר לא כיו' החדש הזה והראוהו
 בלילה וכיצד היה מדבר עמו ביום והראוהו החדש בליל' רבי
 אלעזר אומר נדבר עמו ביום עם חשכה והראוהו החדש בחשכה
 החדש הזה זה ניסן אתה אומר זה ניסן או אינו לא אחד מחדשי
 השנה כשהוא או חג האסיף כצאת השנה וחג האסיף תקופת
 השנה אמרת צא וראה אי זה חדש שיש בו אסיף ותקופה ושנת
 יוצאת בו וקריי שביעי אי אתה מוצא אלא תשרי לאחר שלמדת
 ששביעי הוא תשרי / ראשון זה הניסן ואף על פי שאין ראי' לדבר
 זכר לדבר; בחדש הראשון או ביום החדש ניסן / ראש החדש מגיד
 שניסן ראש לחדשים / ומנין אף למלכים תל' הוא החדש השני
 למלך שלמה על ישראל / ומנין אף לדרגלים תל' חג המצו' וחג
 השבועו' וחג הסוכות נמצאנו למדין שניסן ראש לחדש' למלכ'
 ולדרגלים / רבי נתנ' יצחק אומרי' אף לשכירי בתים ולא לשני'
 ולא לשמטי' ויכול' ולא לנטיעה ולא לזיקות / שנא' במק' שבע
 שנים במועז' שנת השמיטה וגו' כבא כל ישראל וגו' ואומר וחג
 האסיף תקופת השנה זה הוא האמור לך לא לשני' ולא לשמטי'
 ויובלות לנטיעה ולזיקות / החדש הזה לכם / לא מגיד בו אדם
 הראשון / אתה אום' לכם ולא מנה בו אדם הראשון / או אינו לא
 לכם ולא לנינים אמור / כשהוא או' ראשון הוא לכם משמע לכם
 ולא לגוי' אמור הא מה תל' לכם לא מנה בו אדם הראשון נמצאנו
 למדין שישארל מונין / ללבנת והגרים לחמה / לא דיים לישראל
 א' לל' מנביה / עיניהם לאביהם שבשמים וכשהחכה לוקח
 סימן רע לגוי' שהם מונים להמר' וכשהלכנר' לוקח סימן רע
 לשונאיהם שישארל שהם מוני' להכנר' / ר' אום' כשהחם לוקח
 במזרח סימן רע לישראל מזרח / במערב סימן רע ליושבי מערב;
 רבי יוסי אום' כשהמול' לוק' במזרח סימן רע ליושבי מזרח / במער'
 סי' רע ליושבי מערב; ר' יונתן אום' לו ראו נתנו לנינים שנ' כה א'ל
 יי' אל דרך הגנים אל תלמודו ומאונות השמים אל תחתו /

פרשה ב ראש

פרשה ב ראש

חדשים / שומעני מיעוט
חדשים שני / כנין / לשאר
חדש / תלבו / לו / לחדשי

השנה / ראשון הוא למה נאמר / לפי שהוא אומ' שמור את חדש
האביב / ונז' / שמור את הפסח / לאביב ואביב / לפסח / שיבא אביב
בזמנו / וא' כיצד עבר את אדר / שיבא אביב בזמנו / היה שיעברו
את אדר ולא בא אביב בזמנו / שומעני / שיעברו / לח / ניסן / ויהי ר"ש
אומ' / האם אמרת כן / נמצאת אתה / עושה ניסן / ואמרת / תורת
ראשון הוא לכם / ר' נתן / או' / שמור את חדש / חדש / הסמוך / לאביב
אתה מעבר / ואי זה זה / הוי אומ' זה אדר / אבל לא שמענו ממכר
מעבר / כשהוא אומ' / שמור את חדש / חדש אתה מעבר / והרזין
נותן / והואיל / וחדש מתעבר / ושנה מתעברת / מה / החדש / אחד
ממנו / ואף שנה אחד ממנה / אי מה הדין את מל' / כינא / שנה
א' מל' / בה' / תל' / שמור את חדש / חדש אתה מעבר / ואי אתה מעבר
אחד מל' / בה' / אי מה שנה מל' / בה אף חדש מל' / בו תל' / וכטו' יום
לחדש / חנ' / ימ' / יום / לחדש אתה מעבר / ואי אתה מעבר / א' מל' /
בו / ור' יצחק / אומר / האם אמרת כן / כבר הלכנו באמצע / הרמק

५१

מדרבה דמשק וגו' ואת יהוא כן נמשי תמשח למלך ע"י ישראל ואת אלישע כן שפט תמשח לנביא תחתיד שאין תלמוד לומר לנביא תחתיד אלא שאי אפשר בבבואתו, יונתן תבע כבוד הבן ולא כבוד האב, שנאמר יהוה דבר י"א יונה שבית לאמר, שבית דבר עמו לא שלישיית, רבי יונתן אומר לא הלך יונתן אלא לאבד עצמו כים שנאמר ואומר אליהם שאוני והשילוני א הים יבן תמצא האכות והנביאים, היו נותנין עצמם ע"י ישראל במשה מה הוא אומר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, אם ככה את עושה לי הירגני נא הרוג אם מצאתי חן בעיניך ואל ארארך ברכתי, ברוד מהו אומר הנה אנכי חטאתי ואנכי העיתי ואלה האנן הצאן מהו עשו תהי נא ירך כי ובכתי אבי, הוא ככל מקום אתה מוצא האכות והנביאים נתנו נפשם ע"י ישראל.

לאמר

לאמר צא ואמור אליהם מיד, דברי רבי ישמעאל שנאמר ויצא ודבר, רבי אליעזר אומר צא ואמור אליהם והשיבני דבר שנאמר וישב משה את דברי העם אל יי' ואומר האיש לבוש הכדים אשר קסת הסופר כמותניו וגו' ואומר התשלח ברכים וילכו, ויאמרו לך הננו, שלוחי הקב"ה לא כשלוחי בשר ודם שלוחי כ"ז צריכין לחזור אצל שולחיהם אבל לפניך אינו כן אלא התשלח ברכים וילכו וישבו לא נאמר אלא וילכו, ויאמרו בכל מקום שהן מהלכין נמצאים לפניך ויאמרו עשינו שלוחותך, לקיים מה שנאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, כשהקב"ה גוזר גזרות טובות ורעות קל ישראל על הטובה מחזירים לפניו ועל הרעה אין מחזירים לפניו שנאמר והנה ששה אנשים באין בדרך שער העלין וגו' וכתוב אלהי ישראל נעלה מעל הכרובים ואז ויאמר יי' אלי עכור בתוך העיר וגו' ולאח אבר באזני תאמר זקן ובחור ובתולדות וטף ונשים וגו', ויאמר אליהם טמאו את הכית הזה וגו', יצאו אלו ועשו שלוחות אלו שנצטוו על הרעה לא למדנו שהחזירו שלוחות, וזה שנצטוו על הטובה למדנו שהחזיר שלוחות, שנאמר והרפת את לבוש הכדים וגו' שמעון בן אומר לאמר, בקו שבתה שמע ב' בו למד רבי עקיבא אומר לאמר צא ואמור להם שבותם הוא מדבר עמי שכל ל"ח שנה שהיה כועס על ישראל לא היה מדבר עמו שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות ויאמ' יי' אלי לאמר, אמר רבי שמעון בן עזאי איני כמשיב על דברי רבי אלא כמסויף על דבריו, ולא עם משה כלבד היה מדבר בזכות ישראל אלא עם הנביאים כלם לא דבר אלא בזכות ישראל ש' ואשב שבעת ימים משומם בתוכם, וכתוב יהי מקצה שבעת ימים ויהי דבר יי' וגו' ויהי דבר יי' אל ירמיהו וגו' וכן אתרו מוצא בדרך בן גריה שהיה מתרעם לפני המקום אמרו אזי נא לי כי יספ' יי' יגון על מכאובי, נשתנית אני מכל תלמידי הנביאים, יהושע שמש משה ושרתה עליו רוח הקדש, אישע שמש אליהו ושרתה עליו רוח הקדש מה נשתנית אני מכל תלמידי הנביאים, יגעת באנתי ומנחתה לא מצאתי וגו' ואין מנוחה אלא נבואה שנאמר ותנח עליהם הרוח, בחר רוח יי' עלי אליהו ועל אלישע, ובחר עליו רוח יי' בא וראר מה המקום משיבו כה תאמר אליו כה אמרי, הנר אשר בנית אני הורם ואתה תבקש לך גדולות ואין גדולות אלא נבואה שנאמר ספרה נא לי את כל הגדולות וגו' אלא ואתעבך ונאביעה לך גדול' וכעצות ולא ידעתם, אמר ברוך בן גריה, אם אין כרם אין סיני, אם אין צאן אין רועה, מפני כן כי הנני מבין רעה אל כל בשר ונתתי נפשך לשלל, אל המקום אשר תלך שם, הא בכל מקום אתה מוצא שאין הנביאים מתנבאים אלא בזכותן של ישראל,

במבטן על הפסח ומושכין ידיהם ממנו עד שישיחש בלבד שלא יניח את הפסח כמות שהוא. ר' יהודה אז' בלבד שלא יהא שם א' מחבורה הראשונה שלא לעשות עיקר טפלה וטפלה עיקר.

וּלְקַח הוא ושכנו ר' עקיבא או מנין אתה אומר שאם רוצה אדם לעשות פסחו יחיד שהוא רשאי שכל ולקח הוא ושכנו ר' שמעון או מנין אתה אומר שאם ירצה אדם לבנות אחרי על פסחו שהוא רשאי שכל ולקח הוא ושכנו ר' שמעון אני שכנו שנגזר או אינו לא שכנו שנגזר ואלו הקרובים ב' ביתו ודבר דבתו בהווה ר' שכן יוחאי אומר שכנו מכל מקום

במבט נפשות, אין מבט לא בנין, שישחטנו למנוי
ואם שחטו שלא למנוי עבר על מצוה, שומע
אני שיהא כשר, תלמוד לומר איש לפי אכלו תכור, שנה עילוי
התכור לפסול לא במבט נפשות למה נא לפי שנאיש, אין ליל
לא איש, אשה טומאם אנדרוניום מנין, תלמוד לומר במבט
נפשות ריבה משמע מבאי את לו ומביא את החולה ואת הקטן
שאינן יכולין לאכול כזית, תלמוד לומר איש לפי אכלו, יצאו
החולה והקטן שאינן יכולין לאכול כזית שאין שוחטין עליהן
תכורם על שהה, ר' אישיה או לשון סורס, הוא זה כארס שאם
להביו כנסלי שילה זה, על השר, רמי שמעאל אומר בא
הכתוב ללמדך שבמנין על הפסח ומושיבם את ידיהם ממנין
עד שישחט וכלכל שלא יניח הפסח כמות שהוא רמי יצחק או'
במי הענין מדבר בחי'

פרשה ד' שנה בכלל שנה גרית וטלה שנ' טה כשבי' ושה עז' תמי' להוציא בעל מוס' -

זכר / להוציא שומשום ואנדרוניס
ונקמה / בן שנה אין לי / אלא / בן שנה כל שנתו מנין / היה רבי
ישמעאל / אומר / קו ומה אם עולה חמורה / כשרה / לבא / כל שנתה
כת שנתה / פסח שהוא קל אינו / דין שיוכשר / כל שנתו / כגון
שנתו / רבי יוסי הגלילי / אומר / איל שתלתו / פסול / סופו / כשר /
שה שתלתו / כשר אינו / דין שיהא / סופו / כשר / מן הכשבים ומן
העץ / מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו / אחת או / אין אינו / לא
שיבא משניה / כמאת תל ואם / כן / הצאן / קרנבו / מזה בפני עצמו /
ומזה בפני עצמו / וחריבד / קו ומה אם עולה חמור / כשר / לרביא /
מין אח / פסח שהוא קל אינו / דין שיוכשר / לבא / מין / בה תל /
מן הכשבים ומן העצים / מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו /

והיה לכם להביא פסח דור' שלא יבוא לא מן הכשבים וכן
העזים דברי רבי אליעזר ד' יאשיה אומר תקחו למח
כאמ' לפי שז' זבחת פסח לוי' אלוהי צאן ובקר צאן לפסח ובקר
לחגיגה אתה אומ' כן או אינו אלא אח' זה ואחד זה בפסח' ומה
אני מקיים שיה תמים וזכר פסח מצרים' אבל פסח דורות יביא
מזה ומזה' תל' מן הכשבים ומן העזים תקחו שאין תל' תקחו'
ומה תל' תקחו שלא יביא פסח דורות לא כן הכשבים ומן העזי'
דברי ר' יאשיה' ר' נתן אל' צאן לפסח ובקר לחגיגה' אתה אומ'
כן או אינו אלא' זה ואחד זה בפסח' ומה אני מקיים שיה תמים
וזכר פסח מצרים' אבל פסח דורות יביא מזה ומזה תל' ועבדת
את העבודה הזאת כחרש הזה' עכבדורש שעבדת בבציעים' כך
עשה לדרות דבריו יונתן' רבי אליעזר אומ' צאן לפסח ובקר
לחגיגה אתה אומ' כן או אינו אלא אחד זה ואחד זה בפסח' ומה
אני מקיים שתתמים וזכר פסח מצרים' אבל פסח דורות יביא
מזה ומזה' תל' מן הכשבים ומן העזים תקחו שאין תל' תקחו'
אכ' כן מה תלמוד וזבחת פסח לוי' אלוהי צאן ובקר צאן
לפסח ובקר לחגיגה' דביעקב אומ' כתוב אדר אומ' זבחת
פסח לוי' אלוהי צאן ובקר וכתוב אדר אומר כן הכשבים
מכילתא

וזה אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון הואיל
והחדש מתעבר והשנה מתעברת מה החדש אחד ממנויו אף
השנה אחד ממנויה מה הדש אין תוספת עיבורו אלא בסוף אף
שנה אין תוספת עיבורה לא בסוף. רבי ירמיה או הואיל ושומאה
מעכבת ואביב מעכב מה שומאה אין פחות משלשים יום אף
אביב אין פחות משלשים יום ואפילו כל כ"ח אביב ובה תלמוד
לומר ושמת את החקה הזאת כמועדה כמועדה אתה מוסיף.
ואי אתה גורע.

ראשון הוא לכס לחדשי השנה שלא יעשו נסים אחר רבי יאשיהו אום מנין שיין מעכרל את השנה לא בבית דין הגדול שבירושלם לתמוד לומר ראשון הוא לכס דברו אל כל עדת בני ישראל וגומ' /

פרשה ג דברו
אל כל עדת בני ישראל רבי
ישמעאל אומר וכי שניהם
מדברי היו והלא כבר נאמר
ואתה תדבר אל בני ישראל לאמר ומה תלך דברו אלא כשהיה
משה מדבר היה אהרן מרכז אנו לשמוע באימה ומעלה עליו
הכתוב כאלו שומע מפי הקב"ה ר' אחיזר אישיה או וכי שניהם
מדברי היו והלא כבר נאמר ואתה תדבר אל כל ישראל ומה תלך
דברו אלא כיון שמשה מדבר היה אהרן מביטין ולא עוזר ממשלן
ואיתמ' מביטין לו אהרן והדבר יוצא מביניהם כלן הג' מדברין
לש' כן ויחיא או' משה היה חולק כבוד אהרן ואו' לברני והדבור
יוצא מביניהם ואהרן היה חולק כבוד למשה ואומר לו לברני
והדבור יוצא מביניהם כאלו שניהם מדברים

דברו אל כל עדת בני ישראל / הדבור הזה בִּרְח' ולקחה בעשור / ושחיטה בִּיד / אתר אומר הדבור היה בִּרְח' ולקחה בעשור ושחיט בִּיד או אינו אֵל הדיבור ולקחה בעשור ושחיטה בִּיד תֵּל החדשה הוה לכס דבור אמתיה הדיבור בִּרְח' הא אין עֵלִיד כלשון האחרון אלא כלשון הראשון הדיבור בִּרְח' ולקחה בעשור ושחיטה בִּיד / רבי אחא בִּר יאשיה אוב' וריבור בִּרְח' ולקחה בעשור ושחיטה בארבעה עשר / אתה אוב' כֵּן או אינו אלא הדבור ולקחה בִּרְח' ושחיטה בִּיד תֵּל דבור אֵל כל עדת בני ישר' שאין תֵּל אלא להפסיק הענין הא אין לך לדון כלשון רבי יוסי כראשון הדיבור בִּרְח' ולקחה בעשור ושחיטה בִּיד / רבי יוסי מהגלילא / הדיבור בִּרְח' ולקחה בעשור ושחיטה בִּיד / אתה אוב' כֵּן או אינו אֵל הדיבור בִּרְח' ולקחה ושחיטה בעשור תלמוד לומר / וזיה לכס למשמרת עד יֵד יום אם אכרת כֵּן עקרת את כל הכתוב / הא אין עֵלִיד לדון גומ'

בעשור – לחדש הזה ויקחו אֵין לִי אֵלֵל עֲשִׂירִי שְׁהוּא כֹּדֶר
 לְלִקְיָהוּ אֲרִכָּה עֶשֶׂר מִבְּנֵי אֲבֹתָי קְרֹמָה עֲשִׂירִי
 שְׁאִיכֹ כֹדֶר לְשִׁמְיָהוּ כֹדֶר לְלִקְיָהוּ , יָד שְׁהוּא כֹדֶר לְשִׁמְיָהוּ
 אִיכֹ דִין שִׁיחָה כֹדֶר לְלִקְיָהוּ : יָד מִבְּנֵי אֲבֹתָי קְרֹמָה אִם עֲשִׂירִי
 שְׁאִיכֹ קְרֹב לְשִׁמְיָהוּ כֹדֶר לְלִקְיָהוּ יָד שְׁהוּא קְרֹב לְשִׁמְיָהוּ
 אִיכֹ דִין שִׁיחָה כֹדֶר לְלִקְיָהוּ וְהָיָה לְאַחַד עֶשֶׂר לְשִׁנֵּי עֶשֶׂר ,

בעשור לחדש יהוציא פסח דורות, שפסח מצרים בקחו
מכעשור. ופסח דורות בקחו כל זמן וקחו להם
וכי כלן היו לוקחין אלה לעשות שלהו של אדם כמותו מכאן
אמרו שלדור של אדם כמותו איש שה לבית אבות בכלל שה
די ואלה שש' שה כשכ' ואלה עדים שומע אני שה אחד לכלן תל'
שה לבית אבות אין לבית אבות אלא למשפחות שכל למשפחותם
לבית אבות. והיי שהיו עשר משפחות לבית אב אחד שומע
אני שה אחד לכלום. לתלמוד לומר לר' לבית אבות

ואם ימעט הבית מהיות משה בא הכתוב ללמדך שלעולם

וידבר יי אל משה ואל אהרן ויצונו על בני ישראל, צום לפרש
מקו וחיה לכם למשמר למה נאמר לפי שנא משכו וקחו לכם
צאן וגו' אמרו לו ישר למה נאמר רבינו הן נזכר את הועבת מצרים
וגו' אמר להן מן הנס שהוא עושה לכם במשיכתו אהם יודעים
בשחיתותו ויחיד לכם למשמרת שחטוהו ביד ושמוהו עד ירי
אתה או שמרהו עד ירי ושחטוהו ביד או שומרהו עד ירי ומשכו
ושחטוהו ביד תלמוד לומר בראשון ביד יום קבעו הכתוב חובב
הוא אין עליך לרדן כלשון האחרון אלא כלשון הראשון שמרהו
עד ירי ושחטוהו ביד.

והיה לכם למשמרת מגיד הכתוב שהיו מבקרים אותו ו
ימים קודם לשחיטה מכאן אתה דן על התמיד נאמר
שמירה בפסח ונאמר שמירה בתמיד מה שמירה האמורה
בפסח מבקרים אותו ארבעה ימים קודם שחיטה אף שמירה
האמורה בתמיד מבקרי אותו ד' ימים קודם שחיטה מה שמירה
האמורה בפסח מבין אותו ארבעה ימים קודם שחיטתו אף
שמירה האמורה בתמיד מבקרי אותו ד' ימים קודם לשחיטתו
מכאן אמרו אין פוחתים במשפט טללים המבוקרין בלשכת
הטללים כדי לשבת ולשני ימי טובים של ראש השנה ומוספין
לעולם והיה לכם למשמרת להוציא פסח דורות שפסח מצרים
מקוה בעשור ופסח דורות מקוה כל יומן ושחטו אותו וכי כלן
שחטין אותו אלא לעשות שלוחו של אדם כמותו מכאן אברו
שלוחו של אדם כמותו ושחטו אותו בין כהול בין בשבת וזכר
אני מקיים מחל ליד מות יומת בשאר בלאכות חוץ משחיטת
הפסח או אף בשחיטת פסח הא ברך אני מקיים ושחטו אותו
בשאר כל הימים חוץ מן השבת או אף בשבת תלמוד לומר
ועשו בני ישראל את הפסח במועד ואילו בשבת דברי רבי
יאשיה אמר לו ר' נתן ועדיין לא שמענו נס ל' יאשיהו הרי
הוא אומ' צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני להמי וגו'
אם ללמד על התמיד שתדרה את השבת והלא כבר נא' וימים
השבת שני ככשי בני נאכה ומה תלמוד לומר במועד לא להקיש
הלל גזרה שוה נא' כהן במועד ונאמר להלן במועד מה כאן
דוחה שבת אף להלן דוחה שבת ושחטו אותו כל קהל עדת
ישראל מבין אתה או שאם אין להם לישראל פסח אחד שכולן
יצאו בו ידי חובת תל' ושחטו אותו וגו' ושחטו אותו וגו' מכאן
אמרו הפסח נשחט בשלש כתות קהל ועדה וישר' בין הערבי' /
שומע אני עס דמדומי חמה תל בערב אי ערב יכול משחטין
תל כבא השם אי כבא השמש ובשלת ואכלת תל מועד צאתך
הפסיק הענין ובשלת ואכלת משחטוהו ר' אורי הוא אומ' שם
תזבח את הפסח בערב שומע אני כשמוע תל מועד צאתך
ממצרים אימתי יצאו אלו מבצרים משש שעות ולמקלר וכן
הוא אומ' ויהי בעצם היום הזה יצאו וגו' ר' נתן אומ' מבין דאיה
לבין הערבי' שהוא משש שעות ולבועיה אף על פי שאין דאיה
לדבר זכר לדבר קדשו עליה מלחכרת קומה ונעלה בצהרים
או לנו כי פנרת היום כי ינטו צללי ערב רבי שמעון בין יוחאי
אומ' מה הכתוב להשית ראשון אהרן ואהרן ראשון בועד
צאהך ממצרים לשחיטתו כהנא השמש לצליתו בערב
לאכילתו בן בתירא אומ' בין הערבי' שחטוהו הן ערב לשחיטתו
תן ערב לאכילתו.

פרשה ו ולקחו

מן הדם שומע אני בין
ביר בין בכל תל אשר
בספ מגיד הכתוב שיעקר
וחוקק בצד האסקופה ושחט בתוכה ואין סף אלא אסקופה שכל
בתם

ומן העז תקחו כיצד יתקיימו שני מקראות הללו אמרת זו מדת
בתורה שני כתובים זה כנגד זה וסותרין זה על ידי זה עד
שיתקיימו במקומן יבא כתוב שלישי ויכריע ביניהן תלמוד לו'
משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח / צאן לפסח
ולא בקר לפסח רבי יסמאל אומ' בחגיגה הבאה בפסח הכתוב
מדבר אתה אומר בן או אינו מדבר אלא בפני עצמו כשהוא או'
שה תמי' זכר הרי פסח עצמו אמור ומה תלמוד לומר וזבחת פסח
ל' בחגיגה הבאה בפסח הכתוב מדבר רבי אומ' כזכר הבא מן
הבקר כמן הצאן הכתוב מדבר ואי זה זה זה שלמים מכאן
אמרו מותר שלמים לשלמים ומותר פסח לשלמים.

פרשה ה והיה

לכם למשמרת / מפני
מה הקדים לקחתו של
פסח לשחיטתו ד' ימי'
היה רבי מתיא בן חרש אומר ואעבור עליך ואראך והנה עתך
עת דודים / הגיע שבעתו שנשבע הקהל לאברהם שיגאל את
בניו ולא היה בידם כחצו שיעסקי בהם כדי שיגאלו שנ' שדים
נכבדו ושערך צמח ואת ערום ועריה וגו' ערום מכל מצות נתן
להם הקד' ברוך הוא שתי מצות דם פסח ודם מילה שיתעסקו
בם כדי שיגאלו שנא' ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך
וגו' ואומ' גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים
בו / לכן הקדים הכתוב לקחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים /
שאין נושלין שכר אלא על ידי מעשה רבי אליעזר הקפר בר'
אומ' וכי לא היה בידם של ישר' ד' מצות שאין כל העולם כדאי
בהן שלא נחשדו על העריות ולא על לשון הרע ולא שנו את
שמים ולא שנו את לשונם / ומנין שלא נחשדו על העריות שנ'
ויצא בן אשה הישראלית להדדע שכן של ישראל שלא היה
ביניהם אלא זה ופרסמו ופרטו הכת' ועליהם מפורש בקבלה
גן בעול אחותי כלה גן בעול אלו הזכרים גל בעול מעין ההום
אלו הנקבות ורבי נתן אומ' גן בעול אלו הנשואות גל בעול
מעין חתום אלו הארוס' דבר אחר גן בעול גל בעול אלו שתי
ביאות ומנין שלא נחשדו על לשון הרע והיו אוהבין זה את זה
תלמוד לומר ושאול אשה משכנתה כשי היה בידם שנים עשר
חדש ואי אתה מוצא אחד מהם שכתב על חבירו ומנין שלא
שבו שמם כשם שמיחסן בירידתן שנאמר ראוהן שמעון לוי
ויהודה כך מיחסן בעלייתן שנא' ויתלדו על משפחותם לבית
אבותם וגו' ואו המלאך הגואל אותי ומנין שלא שבו את לשונם
שנא' כי פי המדבר אליכם ואומ' ויאמרו אליה העברים נקרות
עלינו וגו' ואומ' ויבא הפליט ויבד' לאברהם העברי' ובפני מה
הקדים לקחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים לפי שהיו ישראל'
שטופין בלון במצרים ועין שקולר כנגד כל המצות שנ' והיה אם
מעניי העדה נעשתה כשנגה יחד הכתוב מצוה הוואת ואמרת
ענין בפני עצמו ואי זה זה עבודה זרה אתה אומ' עז או אינו אלא
אחת מכל מצות האמורות בתורה סתם כשהוא אומ' וכי תשגו
ולא תעשו וגו' באו כל המצו' למד על מצוה אחת ומנין לעובר
על כל מצות שהוא פורק עול ובפר כרית וממנה פנים בתורה
שנ' לעובר בברית יי אלהיך ואין ברית אלא תורה שנ' לא דברי
הברית וגו' אמר להם משכו ידיכם מעד והדבקו במצות רבי
יהודה בן בתירא אומ' הרי הוא אומ' ולא שמעו אל משה מקוצר
רוח וגו' וכי יש לך אדם שהוא מתבשר בשורה טובה ואינו שמח
שנאמר ויולד לך בן זכר שמח שמחה רבה ומוציאו לחירות ואינו
שמח אם כן למה נאמר ולא שמעו אל משה אלא שהיה קשה
בעיניהם לפרש מען שז' ואו אליהם איש שקוצי עיניו השליכו
ובגלגלי מצרים אלתשכאן ואו ויבדו כי בית ישר' במדבר ההר

בתתם סופם את פניו וכתו וינעו אמות הספי' דברי ר' ישמעל', ד' עקיבא אומ' אין סף אלא כלי שנ' והספי' והמזכרו' והמזרקות והכפות וגו' ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף מכפני' אתה אומר מכפנים או אינו לא מבחוץ תל' וראיתי את הרם הנראה לי ולא הנראה לאחרים דברי ר' שמעון' ד' נתן אומר כפנים' אתה אומר כפנים או אינו אלא מבחוץ' תל' וזוהי הרם לכם לאות לכס לאות ולא לאחרי לאות' ר' יצחק או לעולם מבחוץ כדי שיהו המצרים רואין ומעיקין מתחתכין'

ונתנו על שתי המזוזות וגו' שומע אני אם הקדים זה לזה לא יצא' תל' והנעתם א' המשקוף וגו' הא אם הקדי' זה לזה יצא' נמצינו למדין שלש מזבוכו' וזו להם במצול' המשקוף ושתי המזוזות' ר' שמעון או ארבע' היו הסף והמשקוף ושתי המזוזות' על הכתים אשר יאכלו אותם בהם אין לי אלא על הכתים אשר יאכלו אותם בהם כתיים שהיו ישנים בהם מנין תל' על הכתים אשר אתם שם מכל מקום'

ואבלו את הכשר כשר לא גידים ולא עצמות ולא קרנים ולא טלפים' כלילה הזה' שומע אני כל הלילה תל' לא תותירו ממנו עד בקר' אני אקרא והנותר ממנו עד בקר בא' תשרופו' עד בקר למה נאמר' לא בא הכתוב אלא ליתן תחום לבקרו של בקר' ואי זה זה עמוד השחר' מכאן אמרו אבילות פסחים ואבילות זכור' הקטר חלבים ואבירין מצותן עד שיעלה עמוד השחר' כל הנאכל' ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר' יומפני מה אמרו עד חצו כדי להרחיק אד' מן העכיר ולעוד סיני לתורה' ולקיים דברי אנשי כנסת הגדולה שהיו אומרים הו' מתונין בקרן והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה' ר' איעזר אומר נאמר כאן לילה ונ' להלן לילה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות'

צלו אש' ולא צלי שפור ולא צלי אסכלה' ולא צלי התנור אלא צלי אש הצלוי מן החי' אתה אומ' הצלוי מן החי או אינו לא במבושל תל' כי אם צלי אש' הא מה תל' צלי אש' הצלוי מן החי' צלי אש' על מצות ומורוים יאכלוהו' הוסיף לו הכתוב שתי מצות חוץ מן הבצירה האמורה בגופו' ואי זה זה ועצם לא' תשברו' צלי אש ומצות מגיד הכתר' שמצות הפסח מצה צלי ומרור' צלי אש ומצות' ובגין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח תל' יאכלוהו' אין לי אלא בזמן שאין להם מצה ומרור יוצאין ידי חובתן בפסח' יכול כך אם אין להם פסח אין יוצאין במצ' ומרור' הרי אתה דן הואיל והפסח מצות עשה' מצה ומרור מצות עשה' הא למדת כמו שאם אין להם מצות ומרור יוצאין ידי חובתן בפסח כך אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתן במצה ומרור' דא' על מצות ומורוים יאכלוהו' מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שבע ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שבע'

אל תאכלו ממנו בא נא לא חי ובשל מבושל לחייב על החי ועל המבושל או אינו אלא לחייב על המבושל ביותר תל' כי אם צלי אש' הא מה תל' ובשל מבושל לחייב על החי ועל המבושל ובשל מבושל במים אין לי אלא מים שאר כל המשקין מנין' היה ר' שמעאל אומ' אמרת קו' הוא אם מים שאינן מפיגין טעמן הרי הן אסורין בבישול' ר' עקיבא אומר אין לי אלא מים שאר כל משקין מנין תל' ובשל מבושל לחייב שאר המשקין' ר' אומר אני אקרא א' תאכלו ממנו כי אם צלי אש' ומה תלמוד לז' נא ובשל מבושל שיכול אין לי אלא בשעה שהוא באכול צלי' ובשעה שהוא נא

ומבושל מבקור יום מנין' תל' ובשל מבושל לחייב עליו מבקור יום' ובשל אין בשל אלא צלי שנאמר ובשלת ואכלת' ואומר יבשלו את הפסח באש כמשפט והקדשי' בשל ובסודו ובדורו' ובשלחות ויצינו לכל בני העם' מכאן היה ר' אשיה אומ' הנדר מן המבושל אסור בצלי' כי אם צלי אש' למה נאמר' היתני אומר הראוי לשלוק ושלוק הראוי לצלי' יצלה תל' כי אם צלי אש' תוך זכר דברי ר' עקיבא' ר' אומר מקולם' לא תותירו מבנו עד בקר הא אם הותירו עבר על מצוה שומע אני יהא כשר תל' לא תותירו ממנו עד בקר' אני אקרא והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו' עד בקר למה נאמר אלא בא' הכתוב ליתן תחום לבקרו של בקר' דבר אחר בה' ל' עד בקר מגיד שאינו נשרף עד אור ששה עשר' רבי ישמעל' אומ' אינו צריך הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהם שריפה' מעין מלאכה היא ומה תל' עד בקר אלא אם חל אור ששה עשר להיות כשבת מגיד שאינו נשרף אלא עד אור ז' רבי יונתן אומר אינו צריך ומה אם בבקר' שכל אוכל נפש דוחה יום טוב אין שריפתו נותר דוחה יום טוב' מקום שאין מקצת אוכל נפש דוחה את השבת אינו דין שלא תהא שריפתו נותר דוחה אותו ומה תל' עד בקר בא הכתוב ליתן תחום לבקרו של בקר' רבי יצחק אומ' אינו צריך ומה אם חמץ שהו בכל יראה ובכל ימצא' אין שריפתו דוחה יום טוב' נותר שאינו בכל יראה ובכל ימצא' אינו דין שלא יד' יום טוב לשרפו ומה תלמוד לומר עד בקר לענין שאברנו'

פרשה ז ונכה תאכלו אותו' כיצא דרכים רבי יוסי הגלילי או' בא הכתוב ללמדנו דרך ארץ מן התורה' על יצאי דרכים שיהיו מזוזין' ואכלתם אותו בחפזן' זה חפזון מצרים' אתה אומר כן או אינו אלא חפזון ישראל' כשהוא אומר ולכל בני ישראל לא יחרץ הרי חפזון ישראל אמור' הא מה אני מקיים ואכלתם אותו בחפזון זה חפזון מצרים' רבי יהושע אומר ואכלתם אותו בחפזון זה חפזון ישראל' אתה אומר כן או אינו אלא חפזון מצרי' כשהוא אומר כי גורשו במצרים הרי חפזון מצרים אמור' ומה תלמוד לומר בחפזון חפזון ישראל' אבא רבן משום רבי אלעזר אומר זה חפזון שכינה אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר' קול דודי הנה בא וגומר' ואומר הנה זור' עומר אחר כחלנו יכול אף לעתיד לבא יהא חפזון שנא' כי לא בחפזון תצאו ובכניסות לא תלכו כי הולך לפניי' וגומר פסח הוא ל' שיהו כל מעשיהם לשם שמים וגומר ועברתי בארץ מצרים' רבי יהודה אומר כמלך שעובר במקום למקום' דבר אחר נותן אני עכרתו במצרים' אין עכרה אלא זעם שנאמר ויעלם הרצץ אפר עברה וזעם וצרה ואומר הנה יום בא אכזרי ועברה וזרזין ואף גוים' והכתי' שומע אני על ידי מלאך או על ידי שליח' תלמוד לומר וי' הכהכל כבוד לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח'

והבתי כל כבוד אפילו ממקומות אחרים ובכורי מצרים אפילו הם במקומות אחרים מנין תל' למכר מצרים בכבוריהם וגומר בכוריהם וכוש מנין תלמוד לומר ויד' כל כבוד במצרים וגומר' ראיתי אונים באהלים' מאדם ועד בהמה מי שהתחיל בעבירה תהלה' כמבנה תהלה' הפורענות כיוצא בדבר אתה אומר ויחמ את כל היקום אשר על פני האדמה וגו' כיצא בדבר אתה אומר ואכבדה כפרעה ובכל חילו' כיצא בדבר אתה אומר הכר תכר את יושבי העיר והיא וגומר' כיצא בדבר אתה אומר ועבדת בשבת מכילתא א ד iiii ונפלת

חג אמור / ומה אני מקיים שבעת ימים תחוג ל'י להביא שבע' ימי הפסח שיטענו חגיגה / לדורותיכם שינהגו הדבר לדורות או לדורותיכם / שומע אני מיעוט דורו ב' תל' חקת עור' תרגומו ימים מצות תאכלו שומע אני כל מצות במשם תל לא תאכל

פרשה ח שבעת

עליו חמץ לא אמרתי אלא דבר הכא לירי מצה וחמץ / ואיזה זה אלו חמשת המינים ואלו הם החטים והשעורים והכוסמים ושכולת שועל ושיפון יצאו האורז והדוחן והפרגון והקטניות והשומשמן שאין באין לירי חמץ ומצה אלא לירי סרחון /

שבעת

ימים מצות תאכלו / שומע אני אף מעשר קדרה במשמע תל לחם שבעת ימים עס יום טוב הראשון אתה אומר כן או אינו לא חוץ ליום טוב הראשון תל עד יום האחד ועשרים / אי עוד יום האחד ועשרים אצט"ל סמוך לעשרים תל שבעת ימים מצות תאכלו לעשות הראשון ח"כר' ושאר הימים רשות אתה אומר לעשות הראשון חוב"ב ושאר הימים רשות או אינו אלא לעשות הראשון רשות ושאר הימים חובה תל בראשון בארבע' עשר יום לחדש הכתוב קבעו חובה / הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא בראשון לעשות הראשון חוב"ב ושאר כל הימים רשות / כתוב אחד אומר שבעת ימים מצות תאכלו וכתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות כיצד יתקיימו שני מקראות הללו השביעי הור"ב בכלל היה ויצא מוצא מן הכלל ללמד על הכלל מהו א' רשות אף כל רש' אומה משביעי רשות אף לילה הראשון רשות תל בראשון בארבעה עשר יום לחדש / הכתוב קבעו חוב"ב / הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון השביעי היה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל מה שביעי רש' אף כלן רש' / דא בתוב אחד אומ' ששה וכת' אחד אומ' שבעה כיצד יתקיימו שני מקראות הללו אלא ששה מן החדש שבעה מן הישן / אך ביום הראשון מערב יום טוב אתה אומ' מערב יום טוב או אינו אלא ביום טוב עצמו / תל לא תשחט על חמץ דם זכתי לא' תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים דברי רבי ישמעל' ר' יונתן אומר אינו צריך הרי כבר נאמר כל מלאכה לא יעשה בהם שריפה מעין מלאכה היא מה תל תשכימו שאור מערב יום טוב / רבי יוסי הגלילי אומר תשכיתו שאור מכתים מערב יום טוב אתה אומר כן / או אינו אלא ביום טוב עצמו תל אך חלק רבי יוסי אומר תשכיתו שאור מכתים כשריפה / אתר' אומר כשריפה או אינו אלא בכל דבר / הרי את דן / נותר אסור באכילה / וחמץ אסור באכילה / מה נותר כשריפה אף חמץ כשריפה / אם למדת נותר שאינו אלא כשריפה אף חמץ לא יהא אלא כשריפה נכלה תוכיה שהיא אסורה באכילה ואיננה כשריפה היא תוכיה על חמץ אע"פ שהוא אסור באכילה לא יהא כשריפה אמרת הפרש נותר אסור בהנאה וחמץ אסור בהנאה / אם למדת על נותר שאינו אלא כשריפה אף חמץ לא יהא אלא כשריפה / והרי שור הנסקל יוכיח שהוא אסור בהנאה ואינו כשריפה הוא יוכיח על חמץ / אע"פ שהוא אסור בהנאה לא יהא כשריפה / אמרת הפרש נותר חייבין עליו ברת / וחמץ חייבין עליו ברת / אם למדת על נותר שאינו אלא כשריפה אף חמץ לא יהא אלא כשריפה / והרי הלב של שור הנסקל יוכיח / שהיבין עליו ברת ואינו כשריפה הוא יוכיח על חמץ שאע"פ שהיבין עליו ברת לא יהא כשריפה / אמרת אדון ארבעה לשונ' כאחת מל לשונות כא' / נותר אסור באכילה ובהנאה וחייבין עליו ברת / והוסיף גרם / וחמץ אסור באכילה / ואסור בהנאה וחייבין

חייבין

ונפלה יריכה / אף כאן אתה אומר והכתיב כל כבוד שהתחיל תחלה בעבירה והלא דברים קל וחומר ומה אם מדת פורענו' מ' צושה מי שהתחיל בעבירה לוקה תחלה קל וחומר למד טובה שרובה ויכחל אלהי מצרים אעשה שפטי' אני י' שפטי' משוני' זה מזה / צלם של אכן היה נימוח / ושל עץ הירק נרקב ושל מתכת היה נקעשה חדרה שכל ומצרים במקרים / ולא של אכן נרקבת ושל עץ נבסית / ר' נתן אומר שפטים שפוט שופטי שפטים נרקבים נבקקים נגדעים נשרפים נמצינו למדין שעו לוקה בארבעה דרכים ועוקביו כשלה כמכה בהשתתף ובמנפה / אני י' מה שאי אפשר לבשר ודם לומר כן אני י' בשכועה אני נפרע מהם קל וחומר ומה מדת פורענות בעושה אמר הכה לעש' ועשה מדה טובה מרובה על אחת כמה וכמה /

והיה

לכם לאות / לכם לאות / לכם לאות ולא לי לאות / לכם לאות ולא לאחרים לאות על הבתי למה נאמר והלא כבר נאמר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם אין לי אלא בתים שיאכלו בהם בתים שהיו יושבים בהם מנין תל מן הבתים אשר אתם שם / מכל מקום וראיתי את הדם / היה ל' שיעל אומ' והלא הכל גלוי לפני ידע מה כחשוכה ובהורא עמיה שריה / ואומר גם חשך לא יחשיך במך ומה תל וראיתי את הדם / לא בכשר מצוה שאתם עושים אני נגלה וחס עלי' שב' ופסחתי עליכם / אין פסחיה אלא חיים שנ' כצפרים עפות כן יגן י' צבאו על ירושלם נגון והציל פסחו והמליט / וראיתי את הדם רואה אני דם עקדתו של יצחק שנ' ויקרא אברהם שם תזקום ההוא י' ראה וגו' והלך הוא אומר והפחית ראה י' וינחם וגו' מה ראה דם עקדתו של יצחק / ופסחתי עליכם / ר' יאשיה אומר אל תקרי ופסחתי אלא ופסעתי שהכה מדרג על בתי בני ישראל כבצירי' שב' קול רודי הנה זה בא מדרג על תהרים ואומר הנה זה עומד אחר כתלנו וגו' / רבי יונתן אומר ופסחתי עליכם עליכם / אני חס ואני אביהם על המצרים הרי שהיה מצרי בתוך ביתו של ישראל שומע אני יבצל תל ופסחתי עלי' עליכם אני חס ולא על המצרים / הרי שהיה ישראל בבית המצרי' שומע אני לוקה בגללו תל ולא יהיה בכס נגף בכס אינו הוזה אבל הוזה על המצרים / דא בהכחתי בארץ מצרים / אינו הוזה אבל הוזה לאחר זמן / והיה היום הזה לכם לזכרון וגו' תל והיה היום הזה לכם לזכרון / יום שהוא לך לזכרון אתה הונג /

אכל לא שמענו אי זה כשהוא אומר ויאמר משה להעם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים וגו' עדין הדב' שקול כשהוא אומר ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אימתי אכלו בני ישראל את הפסח בלילי' י' וזה לא יצאו ביום טוב עצמו / וחגגתם אותו חג ל'י אין לי אלא יום טוב ראשון שהוא טעון חגיגה יום טוב האחרון מנין תל ששת ימים תאכל מצות / וביום השביעי עצרת ל'י אהיך / אין לי אלא יום טוב ראשון ואחרון שהם טעונין חגיגה חולו של מועד מנין הרי אתר' דן הואיל ויום טוב הראשון ואחרון קרויין מקרא קדש / וחולו של מועד קרוי מקרא קדש / אם למדת על יום טוב הראשון ואחר' שהוא קרוי מקרא קדש הרי הן טעונין חגיגה חולו של מועד שהוא קרוי מקרא קדש דין הוא שיטען חגיגה / ועוד קל וחומר ומה אם יום טוב הראשון ואחרון שאין לפניהם ולאחריהם מקודשין הרי הן טעונין חגיגה חולו של מועד שהוא מקודש לפניו ולאחריו דין הוא שיהא טעון חגיגה / ר' יוסי הגלילי אומ' שבעת ימים תחוג ל'י אהיך להביא י' מי הפסח / שיטענו חגיג' או אינו מדבר אלא כחג / כשהוא אומ' וחגגתם אותו חג ל'י הרי

תעשה אתה ולא חברך / ויעשה גוי מלאכתך תל' וימים תעשה מלאכה וגו' הא למדת וכל מלאכה לא יעשה בהם / לא תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה הגוי מלאכתך דברי ר' יאשיהו / רבי יונתן אומר אינו צריך והלא כבר נאמר וזכור את יום השבת לקדשו והלא דברי קל וחומר ומה אם שבת חמורה אינו מוזהר על מלאכת גוי במלאכתך / יום טוב הקל דין הוא שלא יהא מוזהר על מלאכת גוי במלאכתך תל' כל מלאכה לא יעשה בהם אין לי אלא יום טוב הקל אם יום טוב הקל שאתה מוזהר על מלאכת חברך במלאכתך /

אך אשר יאכל לכל נפש כל אוכל נפש דוחה יום טוב ואין כל עבודה דוחה / יום טוב שהיה בדין ומה אם בבקום שאין מקצת אוכל נפש דוחה שבת מקצת עבודה דוחה את השבת מקום שכל אוכל נפש דוחה יום טוב אינו דין שכל עבודה דוחה יום טוב תל' אך אשר יאכל לכל נפש יל' אוכל נפש דוחה יום טוב ואין כל עבודה דוחה יל' ויהא מקצת אוכל נפש דוחה שבת / והדין נותן ומה אם במקום שאין כל עבודה דוחה יל' כל אוכל נפש דוחה יל' במקום שבקצת עבודה דוחה שבת אינו דין שיהא מקצת אוכל נפש דוחה שבת תל' אך אשר יאכל לכל נפש הוא לברו וגו' אך אשר יאכל מקצת עבודה דוחה שבת ואין מקצת אוכל נפש דוחה את השבת / אך אשר יאכל לכל נפש וגו' שומע אני אף נפשות בהמה ונפשו אחרי במשמע תל' לכם / לכם ולא לבהמה / לכם ולא לאחרים / דברי ר' שמעון / ר' יוסי הגלילי א' אך אשר יאכל לכל נפש אף נפשות בהמה במשמע / משמע מביא נפשות בהמה / ומביא נפשות אחרי תל' אך חלק / רבי עקיבא אומר אך אשר יאכל לכל נפש אף נפש בהמה במשמע / משמע מביא נפש בהמה ומביא נפשות אחרים תל' לומר לכם / לכם ולא לאחרים מה ראית לחלוק שאתה מוזהר על הבהמה ואי אתה מוזהר על הגוי / ושמרתם את המצות שמרנו עד שלא תביאנו לירי פסול / מכאן אמרו תפח תלמוש בצונן שאור ישרף והאוכלו פטור / כידוך ישרף והאוכלו חייב מית' / אי זהו שאור כקדמי חגבי טירוק שנתערכו פסוקי זה בזה / דברי רבי יהודה וחכמים א' זה וזה האוכלו חייב מיתה / אי זהו שאור כל שהכספו פניו / כאדם שעמדו שערותיו /

ושמרתם את המצו' ר' יאשיהו א' אל תקריבן לא ושמרתם את המצות כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצות / לא אם בא מצוה לידן עשה אותה מיד / כי בעצם היום הזה / מגיד שלא יצאו לא ביום / הוצאתי את עבדתיכם א' צבאות ישראל אתה או כן או אינו לא עבדתי מלאכי השרת כשהוא או יצאו כל צבאות י' הצאתי מלאכי השרת אמור / הא מה תל' הוצאתי את עבדתיכם א' צבאות ישראל ושמרתם את היום הזה / למה נא והלא כבר נא כל מלאכה לא יעשה בהם אין לי לא דבריהם משום מלאכה דברי שהם משום שבות מניין תל' ושמרתם את היום הזה להביא דברי שהם משום שבות / ואף חולו של מועד יהא משום שבות אסור והדין נותן הואיל ויום הראשון ויום האחרון קריין מקרא קדש וחולו של מועד קריי מקרא קדש ויום טוב הראשון והאחרון הרי הן אסורין משום שבות / חולו של מועד שהוא קריי מקרא קדש אינו דין שהוא אסור משום שבות תל' ביום הראשון שבתון /

פרשה ו' בראשון בארבע עשר יום הכת' כקעץ הוכה עד יום הא' ועשרים לאחר כקעץ מה תל' לפי שהוא א' שבעת ימים מצות תאכלו אין לי לא ימי' / לילות מניין תל' עד יום האחד ועשרים לרבות את הלילות /

שבעת

וחייבין עליו כרת והזמן גרם / ואל תאמר נבלה תוכיח שאעפ' שאסורה באכילה אינה אסורה בהנאה / ולא שור הנסקל יוכיח שאעפ' שתא אסור בהנאה אין חייבין עליו כרת / ולא חלב שור הנסקל יוכיח שאעפ' שחייבין עליו כרת אין הזמן גורם אלא אלמוז דבר מדבר ואדון דבר מדבר אלמוז דבר שהוא שור דרכים מדבר ששור בד' דרכים ואל צלמוז דבר שהוא שור בארבעה דרכי' מדבר שאינו שור א' בדרך אחד ולא בכ' דרכים ולא בג' דרכים אם למדת על נותר שאינו אלא כשריפה / אף חמץ לא יהיה אלא כשריפה / א' יהודה בן בתירה סבור אתה שאתה מחמיר עליו ואיך אלא מקל הוא אם לא מצא לו אור יטב לו ולא ישרוף אלא בלשון הזה חיי אומר עד שלא תגיע שעת הביעור מצות כילוי כשריפה / משהגיעה שעת הביעור מצות כילוי בכל דבר / רבי אומ' כדבר שהוא בכל יראה וכל ימצא ואי זה הוא דבר שהוא כל יראה וכל ימצא / אין אתה מוצא אלא כשריפה / כי כל אוכל חמץ ובכרתה / שומע אני כל חמץ במשמע / תל' לא תאכל עליו חמץ לא אמרתי אלא דבר שהוא בא לידי חמץ ומצאת ואי זה הוא זה מחמשת המינין / והחיי והשעור והכוסמ' שכול' שיעור יצאו האורז והדוחן והפרגון והשומשמי' שאין באין לידי מצה וחמץ לא לידי סדרה / ובכרתה אין הכרתה אלא הפסקה / הנפש היא מודה דברי ר' עקיב' מירשאל שומע אני תכרת מירשאל / ותל' לה לעס אחר תל' מלפניו / בכל מקום שהוא רשות / מיום הראשון עד יום השביעי / ענשו שבעה ואזהרתו לעול' שהיה בין הואיל והחלב חייב עליו כרת אם למדת על החלב ששעור ענשו כאזהרתו יכול אף על החמץ יעשה ענשו כאזהרתו תל' מיום הראשון עד יום השביעי / ענשו שבעה ואזהרתו לעולם / ענשו שמענו אזהרה לא שמענו / תל' כל מחמצת לא תאכלו /

פרשה ט' ביום הראשון מקרא קדש / כבדוהו במאכל ובמשתה ובכסות בקייה אין לי אלא יום טוב הראשון והאחרון שהם קריין מקרא קדש חולו של מועד מניין תל' אלה מועד י' אשר תקראו אותם מקרא קדש / כל מלאכה לא יעשה / אין לי אלא יום טוב האחרון שהוא אסור כעשיית מלאכה יום טוב הראשון מניין תל' ביו הראשון מקרא קדש / אין לי אלא יום טוב הראשון והאחרון שהן אסורין בעשיית מלאכה שני ביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש / חולו של מועד מניין תל' לומר את חג המצות תשמור מכל מקום דברי ר' יאשיהו / רבי יונתן אומ' אינו צריך אם יום טוב הראשון והאחרון שאין קדושה לא לפניהם ולא לאחריה הרי הן אסורין במלאכה חולו של מועד שיש קדושה לפניו ולאחריו אינו דין שיאסר במלאכה וימי בראשית יוכיחו שיש קדושה לפניהם ולאחריהם ומותרים במלאכה הם יוכיחו על חולו של מועד שאעפ' שיש לו קדושה לפניו ולאחריו מותר במלאכה / לא אם אמרת כשת ימי בראשית שאין בהן קרבן מוסף / לכך מותרין במלאכה / תאמר בחולו של מועד שיש בו קרבן מוסף / לכך הוא אסור במלאכה / והרי ראשי חודשים שיש בהן קרבן מוסף ומותרין במלאכה הם יוכיחו על חולו של מועד שאעפ' שיש בו קרבן מוסף יהא מותר במלאכה / לא אם אמרת בראשי חודשים שאין קריין מקרא קדש לכך מותרין במלאכה / תאמר בחולו של מועד שהוא קריי מקרא קדש יהא אסור במלאכה / הא למדנו על חולו של מועד שהוא אסור במלאכה /

כל מלאכה לא יעשה כהן לא תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה גוי מלאכתך אתה או כן או אינו לא

שבעה

ימים שאור לא ימצא / אין לי אלא כל ימצא כל
 יראה מנין תל לא יראה שאור בכל גבולך אין לי
 לא שאור שהוא בכל יראה ובכל ימצא חמץ מניין תל לא יראה
 לך חמץ ולא יראה לך שאור - הקיש שאור לחמץ וחמץ לשאור /
 מה זה בכל יראה ובכל ימצא אף זה בכל יראה ובכל ימצא מה
 זה מחמשת המינין אף זה מחמשת המינין בבתיכם לכה נאמ'
 לפי שנכלל גבולך שומע אני כמשמעו תל בבתיכם מה בתיכם
 ברשותכם אף גבולך ברשותך / יצא חמצו של ישראל שהוא
 ברשות נכרי אף על פי שיכול לבערו אבל אינו ברשותו יצא
 חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל וחמץ שנפלה עליו בפולת
 אף על פי שהוא ברשותו / אינו יכול לבערו אתה אומר לכך
 בא אלא בא אלא ללמדך בבתיכם שבער ונבטלוק לעולם /
 תל לא יראה לך שאור בכל גבולך וגו' מה בתים שבער אף
 בגבולים שבעה / כי כל אוכל מחמשת המינין שכל כי כל
 אוכל חמץ אין לי אלא חמץ שחייבים עליו כרת שאור מנין תל
 כי כל אוכל מחמשת המינין שכל / יאמר ש' לי בדין מה אם
 חמץ שאינו בחמץ אחר חייבין עליו כרת שאור שהוא בחמץ
 לאחריו אינו דין שחייבין עליו כרת / לא אם אמרת בחמץ שהוא
 ראוי לאכילה לפיכך יהו חייבין עליו כרת / תאמר כשאור שאינו
 ראוי לאכילה לפיכך לא יהו חייבין עליו כרת / תל כי כל אוכל
 מחמשת המינין שכל / אקרא אני את השאור קו לחמץ מה השאור
 שאינו ראוי לאכילה חייבין עליו כרת חמץ שאינו ראוי לאכילה
 דין הוא שחייבין עליו כרת / לא אם אמרת כשאור שהוא בחמץ
 לאחרים לכך חייבין עליו כרת / תאמר בחמץ שאינו בחמץ
 לאחרים לא חייבין עליו כרת / תל כי כל אוכל חמץ ונכרתה / כי
 כל אוכל מחמשת המינין שכל / ונכרתה ונ' ע' שכל חמץ ונכרתה / כי
 לא שומענו / ונכרתה אין הכרתה אלא הפסד / והפסד הוא מזה
 דברי רבי עקיבא מעדת ישראל שומע אני מעדת ישראל תכרת
 תלך לה לעם אחר תל בלפני / אני י' בכל בקום שהוא רשותי
 בגר ובאזרח הארץ / לפי שהוא מעשה בישראל / צריך להביא
 הגרים אף בכל שהוא מעשה בישראל / כל מחמשת לא תאכלו
 למה נאמר לפי שנאמר כי כל אוכל חמץ ונכרתה / כי כל אוכל
 מחמשת ונכרתה אין לי אלא אלו תעריבתן מנין תל כל מחמשת
 לא תאכלו / בכל מושבותיכם תאכלו מצות למה נאמ' לפי שנ'
 ואכלת לפני י' להודיע מעשר דגנך תירושך וינהך הדין שהעלה
 מעשר שני לירושלם שומע אני יצא בה ידי וחבתו בשום מצה /
 תל בכל מושבותיכם יצא זה שאינו נאכל בכל מקום / ומנין
 שלא יצא לא בזהם הפנים ולא בשירי מנחות ולא בחלות
 תורה ולא ברכיקי נזיר ולא בבכורים / תל בכל מושבותיכם
 תאכלו מצות יצאו אלו שאינן נאכלין בכל מושבותיכם / משמע
 מוציא אני את אלו ומביאם האספגנין והדובשנין והאסקרישין
 וחלות משרת ואישיהו תלמוד לומר להם עוני דברי ר' שמעון /
 וחכמים אומרים יצאם כס וכמעשר שני / ומר' תל להם עוני
 שלא ילש לא ביון לא בשמן ולא בשאר המטרים אבל מקטף
 הוא מכל / רבי אבהו אומר יצא כס ובמעשר שני ומה תלמוד
 לומר להם עוני / אלא מה לחמו של עני כל השנה אשקו לשה
 והוא מסיק בתנור אף כאן הוא לשה והוא מסיק / רבי יוסי אומר
 הרי הוא אומר שבעת ימים תאכלו מצות שומע אני אף מעשר
 שני במשמע תל להם עוני / יצא זה שאינו נאכל אלא בשמחה
 פרשה יא ויקרא
 מלמד שעשאן כד /
 ויאמר אליהם הדבר
 יצא מפי משרת לישראל / דברי רבי יאשיהו / רבי יונתן אומר

הדבר מפי משה לאמר לזקנים והזקנים לכל ישראל / נס לר' /
 יאשיהו אחר זה ואחר זה מה נשיכר הדבר הזה סכל הדברות
 שכתורה שכולן היו כפי משה לאמר / לישראל אף כאן הדבר
 כפי משה לאמר לכל ישראל וברך תלמוד לומר / ואמר וגו' /
ויאמר אליהם אלא שמשחחלק כבוד לזקנים וכן הקצו
 אמר למשה משה חלק כבוד לזקנים שנאמר לך
 ואספת את זקני ישראל וגו' וכת' וילך משה ואהרן / ויאספו את
 כל זקני ישראל /

משבו

וקחו לזכר / משכו מי שיש לו / וקחמי שאין לו /
 רבי יוסי הגלילי אומ' / משכו מעו והדבקו כמצוה /
 רבי ישמעאל אומר בא הכתוב ללמד על כל העולין למנין
 על הפסח ומושכין את ידיהם ממנו עד שישיש / ובכך שיגיד
 את הפסח כל שהוא / יצחק אומ' בא הפסח ללמדך על כהמה
 דקה שהיא נקנית במשיכה ושחטו את הפסח מצוה שישחטנו
 לשמו / אבל שחטו שלא לשמו עבר על מצוה שומע אני יוכשר
 תל משכו וקחו לזכר / שנה עליו הכתוב לפסח / מכאן אמרו
 כל הזבחים שלא נזבחו לשמן כשרין לא שלא עלו לשום חובה
 לבעלים חוץ מן הפסח ומן החטאת ולקחתם לזכר אגודת אבות
 מכאן אתה למד כל לקיחות שכתורה שאינן לא אגודת אבות
 ונאכרו כל לקיחות שכתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת
 מהן שאינה אלא אגודת אבות פורט אני כל לקיחות שכתורה
 שאינן אלא אגודות / אבות ולא אבות יין ולא אבות דומי / ולא
 אבות כחלית ולא אבות מרבית ולא כל אבות שיש עליו שם לווי /

וטבלתם

כרס שהוא כרס כד' טבילתו אשר בכף מגיד
 הכתוב שעוקה חצוץ / בצד האסקופר ושחט
 בתוכה / אין סף אלא אסקופה שכל בתתה את ספת תחת ספי וגו'
 וכתוב ויזנועו אמות הספים דברי רבי שמעון / רבי עקיבא אומ'
 אין סף אלא כלי שכל הספים והמזמרות והגעתם אל המשקוף
 מבפנים אתה אומ' מבפנים או אינו לא מבחוץ תל וראיתי את
 הדם הנראה לי ולא לאחרים / דברי ר' ישמעאל / ר' יונתן אומר
 מבפנים / אתה אומ' מבפנים או אינו אלא מבחוץ ר' ל' והיה הדם
 לזכר / לזכר לאות ולא לאחרים לאות / רבי יצחק אומ' לא כי
 אלא מבחוץ / כדי שיהיו המצרים רואים ומעידים מתחתנים
 והגעתם אל המשקוף שומע אני אם הקדים זה לזה לא יצא תל
 ונתנו על שתי המזוזות וגו' מה אם הקדים זה לזה יצא נמצינו
 למד' שלשה מזבחות היו לאבותינו המשקוף ושתי מזוזות וכל
 מן הדם אשר בכף / למה נאמר והלא כבר נאמר וטבלתם כרס
 אשר בכף / לפי שהוא אומר וקחו מן הדם שומע אני טבילת
 אחת בכלם תל והגעתם אל המשקוף על כל הגעה טבילת
 אחת בכלם תל והגעתם אל המשקוף על כל הגעה טבילת

ואתם

מבחיין בין צדיק לרשע / ש' לך עמי בא בחרדיך /
 וסגור דלתך בעד וגו' / וא' הגני אליך והוצאתי חרבי מתערה
 והכרתי מבך / צדיק ורשע / ואומ' והיה בעכו כבודי / ואומ' ואתם
 לא תצאו וגו' ללמד שצדק לדרך / הכנס בכי טוב / וצא בכי
 טוב / וכן אתה מוצא באבות הראשונים נהגו בדרך ארץ / וישכם
 אברהם בבקר / וישכם יעקב בבקר / וישכם משה בבקר / וישכם
 יהושע בבקר / וישכם שמואל לקראת שאול בבקר והלא דברי
 קו והלא אבות ונביאים שהלכו לעשות רצונו של מי שאמ' והיה
 העולם נהגו בדרך ארץ / שאר בני אדם עאלו / וזה תשת השך
 והיה ליליך / ואומ' הכפירים שואגים לטרף ואומ' תחן להם
 ילקוטן וגו' ואומ' תורה השמש יאספון וגו' מכאן ואילך יצא
 אדם לפעול ולעבודתו עדי ערב / ואומ' מה רבו מעשיך י' וגו'
 ועבר י' לנגוף את מערים וגו' רבי יהודה אומ' כמלך שהוא

אשר אמר יי' והיכן דבר לא תתחנן כם / כיצא כדבר אתה אומ' / אז אמ' שלמה יי' אמ' וכו' והיכן דבר כי בענן אראה על הכפורת / כיצא כדבר אתה או והי' לי אמ' יי' והיכן דבר והייתם לי סגולה / כיצא כדבר אתה או והי' כל אשר יקרא בשם וגומ' והיכן דבר / וראו כל עמי הארץ כיצא כו' וגם מהם אקח לכהנים והלויים אמר יי' והיכן אמר הנסתרות ליי' אלהינו וגו' אף כאן אתה אומ' והי' כי תבוא לארץ וגו' תלה הכתוב לעבודה הזאת מביאת לארץ ולהלך / והי' כי יאמרו אליכם כשורת רעה נתבשרו ישראל באותה שעה שסוף התורה עתידה להשתכח ויש אומרים בשורה טובה נתבשרו ישראל באותה שעה / שהן עתידין לראו כגו' ובני בנינים להם שג' ויקוד העם וישתחוו וגו' למה השתחוו משום שג' וחמושים עלו בני ישראל אחד מחמשה ויא' א' מחמשי' ויא' אה' מחמש מאות עלו / ר' נחוראי אומ' העבודה ולא א' מחמש מאות עלו שג' רבכה כצמח השדה נתתיך וגו' וכתוב וכני ישראל פרו וישרצו שהי' אשה אחת וילדת ששה בנים ככרם אחד / ואתה אומר אחד מחמש מאות עלו / ואימתי מתו בשלשת ימי אפלה כתיב לא ראו אש אתו / שהיו קרובין מיתו / והורו ושכחו שלא ראו אובים ושכחו במפלותם /

ואמרתם זכח פסח הוא ליי' רבי יוסי הגלילי אומר ראיין היו שונאיהם של ישראל כלייה במצרים עד שנמר אחד מהם את פסחו / ואמרתם זכח פסח הוא / ללמדך שכל מי ששומע הנסים האלו שעשה ה' לישראל במצרי' צריך לשבח וגומ' ויספר משה לחתנו וגומ' / וחרו יתרו וילכו ויעשו ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה ויעשו כו' כבר עשו לא משקבלו עליהם לעשות מעל / עליהם כאלו עשו וגומ' כאשר צוה יי' להדיעך שכן שכשם שאמרו להם משרד ואהרן כן עשו / דבר אחר מה הל' כן / אלא אף משה ואהרן עשו כן /

פרשה יג ויהי בחצי הלילה יוצרו חלקו / למה נאמר לפי' שג' ויאמר משה כח אמר יי' כחצות הלילה אני יוצא

וגומ' וכי אפשר לבשר דם לעמוד על חציה של לילה / אלא אכ' יוצרו חלקו / רבי יהודה בן בתירה אומ' הודיע שעותיו ועתותיו הוא חלקו / רבי אליעזר אומר נאמר כאן לילה ונאמר לחלף חצות מה לחלף עד חצות אף כאן עד יצאתו / ויא' דהא כל בכור ששומעני על ידי מלאך או על ידי שליח תל' והכתיב כל בכור לא על ידי מלאך / ויא' על ידי שליח / ויא' הכתיב כל בכור בארץ מצרים / אפילו במקומות אחרים / וכדורי מצרים שהן במקומות אחרים מניין תלמוד לומר למכור מצרים וגומ' בכורי חם כוש ופוט ולוד מנין תלמוד לומר ויד' כל בכור במצרים וגומ' / מכבוד פרעה היושב על כסאו בא הכתוב ללמדך על פרעה שהוא בכור או לא בא אלא ללמדך על כגו שהוא בכור כשהוא אומר היושב על כסאו הרי כגו אמור מה תלמוד לומר מכבוד פרעה / בא הכתוב ללמדך שהוא בכור והוא נשתייר מכל הבכורות ועליו הכתוב אומ' ואולם בעבור זאת העמדתך / בעל צפון / נשתייר מכל היראות בשביל לפתות לכן של מצרים / עליהם הוא או' משגי' לגנים ויאכרם / עד בכור השבי / וכי שבוי' מח' חטאו אלא שלם יתו השכנין אומ' יראתינו הביאה עלינו את הפרענות / קשה יראתן שעמדה על צמקן / קשה יראתינו שלא שלטה בנו הפרענות ללמדך שכל גזירות שהי' פרעה נהר על ישראל היו השכנין שמחין בהם שנאמ' שם לא ידע לא ינקה וכתוב בנפול אויבך אל תשמח וכתוב בן אדם יען אשר אמר צר על ירושלם האה וגו' וכתוב לכן כה אמר יי' צאאות הנביא אלק צור והעלתי עליך גרים רבים כהעלות הים לגלילי ולא שבויים בלבד

עובד ממקום למקום / וראה את הדם היה ר' ישמעל' אומ' והלא הכל גלוי וידוע לפניו / ש: אמר ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי ואמר גם חשך לא יחשיך ממך / ומה תל' וראה את הדם אלא לשכר מצות שהם עושים הוא נגלה עליהם דם עליהם שנאמר ופסח יי' על הפתח ואין פסיוח לא חיים / שג' כצפרים עופות כן יגו' / על ירושלם נגן והצל פסחו והמליט /

וראה את הדם רואה הוא דם עקדתו של יצחק שג' ויקרא אברהם שם המקור שהוא יי' ראה וכת' ובהשחית כעם ראה מה ראה ראה דם עקדתו של יצחק שנאמ' אלהים יראה לו השם לעולה / ופסח יי' על הפתח / והלא דברים קו' ומה אם דם פסח מצרים הקל שאינו אלא לשעה ואינו נוהג ביום ובלילה ואינו נוהג לדורות נא כו' ולא יתן המשחית מזוהה שהיא חמור שיש בה עשרה שמות מיוחדין ונוהגין ביום ובלילה ונוהגת לדורות על אחת כו' שלא יתן המשחית אלא מי גרם עונותינו שג' כי עונותיכם היו מבדילי' ביניכם ובין אלהים / והשאתיכם הסתירו מכם פנים משמוע / ושמרתם את הדבר הזה / להביא פסח דורות שלא יביא אלא מן הכששים ומן העושים / דברי ר' אליעזר לחוק לך ולכבדך למה נאמר לפי' שהוא אומר ולקחו מן הדם שומע אני אף הנשים במשמעו תל' לחק לך ולכבדך / והנשים ולא הנשים /

פרשה יב והי' כי תבואו לארץ תל' הכתוב לעבודה זו מביאת לארץ ולהלך / כאשר דבר /

והיכן דבר והבאתי אתכם אל הארץ וגו' / כיצא כדבר אתה או' הוא אשר דבר יי' שכתוב והיכן דבר והי' ביום חשני וגו' כיצא כדבר אתה אומ' הוא אשר דבר יי' בקרובי אקדש וגו' והיכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל וגומ' / כיצא כדבר אתה או' פחדם ומוראם יתן יי' כאשר דבר והיכן דבר את אימתי אשלח לפניך וחמתי את כל העם וגומ' / כיצא כדבר אתה אומ' כי ירחיב יי' אלהיך את גבולך וגו' כאשר דבר לך והיכן דבר / כיאורי' שנים מפניך וגו' ושתי את גבולך מים סוף וגו' כיצא כדבר יי' אלהיך בדרך כאשר דבר לך והיכן דבר בדרך תהיה מכל העמ' כיצא כדבר אתה או' ויי' האמריך היום והיכן דבר את יי' האמרת היום / כיצא כדבר אתה או' ולתתך עלינו וגומ' / והיכן דבר ונתתך יי' לראש ולא לזנב / וא' והייתם יקדושי' וגו' כיצא כדבר אתה או' שמעו שמים והאזיני ארץ כי יי' דבר והיכן דבר האזינו השמים ואדברה / כיצא כדבר אתה אומ' ונגלית כבוד יי' וראו כל כשר יחדיו כי פי' דבר והיכן דבר ראו עתה כי אני אני הוא / כיצא כדבר אתה אומ' ואם תמאנו ומרתם וגומ' / והיכן דבר והבאתי עליכם חרב נוקמת וגו' / כיצא כדבר אתה או' כלע המות לנכח וגו' והיכן דבר אני אמת ואחיה וגומ' / כיצא כדבר אתה או' אז תתענג על יי' וגו' והיכן דבר ירכיבו על במותי ארץ וגו' / כיצא כדבר הנה באה ונחיתתה נאם יי' הוא היום אשר וגומ' והיכן דבר אשכיר חצי מרים / כיצא כדבר אתה אומ' וישבו איש תחת נפנו וגו' והיכן דבר ונתתי שלום בארץ / כיצא כדבר אתה אומ' ולא יחיה שריר וגו' והיכן דבר וירד מעקב והאביד שרירי' וגו' / כיצא כדבר אתה או' ויי' פקד את סדרה וגו' והיכן דבר אבל שרה אשתך וגו' / כיצא כדבר אתה אומ' ויעש יי' לשרה וגו' / והיכן דבר ביום והוא כרת יי' את אברהם ברית וגו' / כיצא כדבר אתה או' ומכרתי את בניכם ואת בנותיכם וגו' והיכן דבר ויאמר ארור כנען וגומ' כיצא כדבר אתה אומ' ויי' אמר לכם לא וגו' והיכן דבר כי אשר ראיתם וגו' / כיצא כדבר אתה אומ' זאב וטלה ידעו כאחד והיכן דבר והשבתי חיה רעה מן הארץ / כיצא כדבר אתה או' מן הגוי'

כן או אינו לא שירי פסח כשהוא או לא תותירו ממנו עד בקר
הרי שירי פסח אמור ומה אני בקי משארות צרור בשמלותם
אלו שירי מצה ומרור צורות בשמלותם על שכמם רבי נתן
אומר לא היתה שם בהמה / והרי כבר נאמר וגם ערב רב עלה
אתם / וצאן ובקר ומרר תלמוד לומר על שכמם / אלא שהיו
מחביבין את המצות / ובני ישראל עשו כן מה אמר להם משה
במצוי הרי הוא או דבר נא כאנוי העם וכן עשו וישאלו במצוי
כלי כסף וכלי זהב ושמלות שאין תלמוד לומר ושמלות אלא
הכסות היתה חביבה עליהם יותר מכסף וזהו חן נתן כשמעו
דברי רבי שמעאל לא הספיקו לומר השאלינו עד שהוא נותן
לו רבינוס הגלילי אומ' לאמינו כס שהיו אומרי' ובה באפלה
לא עשו / עכשיו חן בחשידי' רבי אליעזר בן עקיבא או רוח הקדש
שרתה עליהם והוא אומר השאליני כלך המונח במקום פלוגי
והוא מוציא ונותן לו חן ואין אלא רוח הקדש שנאמר ונתתי
על בית דוד רוח חן ועל ירושלם רוח חן וגו' רבי נתן אומ' אינו
צריך כך אלא וישאלום מה שלא שאלום היו משאילים אותם
היה אומ' לו נתן לי חפץ פלוגי והיה אומ' לו שולך ואחר כיצא
בו ויצא לו את מצרים מלמד שעבודה זרה שלהם נתכת ונטלה
והורה לתהלתה / ומנין שבינת הים גדולה מזו / שנאמר ותרכי
ותגדלי ותכואי בערי עדיים / בערי זו מצרים / עדיים זו ביות
הים / ואומר כנפי יונה נחפה ככסף / ביות מצרים ואברותיה
בידקרק חרוץ זו ביות הים / ותורי זהב נעש' לך / זו ביות הים / עס
בקורות הכסף / זו ביות מצרים

פרשה יד ויסעו

בני ישראל מרעמסס
לסכות מארץ ועשרים
פרסה מהלך ארב מיל

פרסה הולך קולו של משה מהלך ארבע' יום ואל תתבה שהרי
כתוב ויאמר יי' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם והיה
לאבק וגו' והרי דברים קו' ומה אם אבק שאין דרכו להלך הולך
מהלך ארבעים יום קו' לקול שדרכו להלך כהרף עין / נסעו בני
ישראל מרעמסס לסכות / לקיים מה שנאמר ואשא אתכם על
כנפי נשרים וגו' / סוכות סוכות ממש דכתיב ויעקב נסע
סוכתה דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אין סוכות אלא
מקום שנאמר ויסעו מסיכות ויחנו באיתם מה איתם כקיים אף
סוכות בוקים / רבי עקיבא אומר אין סוכות אלא ענני כבוד
שנאמר וברא יי' על מכוני ציון ועל מקדשיו ענן יומם וגו'
אש להבה לילה / כי על כל כבוד חופה / אין אלא לשעבר /
לעתיד לבא מנין / תלמוד לומר וסוכתה תהיה לעל' יומם
מחורב וגו' / ואומ' ופרדי' יי' / ויכוני' / רבי נחמיה אומר סוכות
לפי שצריך לבד מתחלתו נותן לוהא בסופו / כששמאות
אלף / כששים ריבוא דברי רבי שמעאל שנאמר הנד מכתו
שלשמה ששים גבורים סביב וגו' של מי השלום שלו וששים
רבוא גבורים מנכורי ישראל כולם אחויו חרב בלומרי מלחמה
וגו' על כן יאמר בספר מלחמות יי' וכתבי' יעלו הסוידים בכבוד
ירגו על משכבות רוממות אל בגדונם / וא' לאמר מלכיהם
בזיקים / ואומ' לעשות בהם משפט כתוב ודרד וגו' / לבד משפ
לבד נשים וקטנים / רבי יוחנן אומר לבד משפ / לבד מגשים
שף וקנים / וגם ערב רב וגו' באה ועשרים רבוא דברי רבי
שמעאל / רבי עקיבא אומר מאתים וארבעים רבוא דברי נתן
אומ' מאתים וששים רבוא וצאן ובקר / עליהם אמר הקדוש
ברוך הוא לאברהם ואחרי כן יצא ברכוש גדול / עס יציאת
במצרים אני ממלאן כסף וזהו

בלבד אלא אפילו עבדים ושפחות שנא' עד בכור השפחה / וכל
בכור בהמה וכי בהמה כה חטאת אלא שלא יאמרו המצרים
יראתנו הביאה עלינו זה הפורענו' קשה יראתנו שהביאה עלינו
את הפורענות / קשה יראתנו שעבודה לעצמם / קשה יראתנו
שלא שלטה בה פורענות /

ויקם פרעה שומע אני בשלש שעות שכן דרך מלכים
לעמוד בשלש שעות / תל לילה אי לילה / שומע
אני עי' שרים ושרות תל הוא וכל עבריו מגיד שפרעה מחזר
על בתי עבדיו / ועל כל בתי ישראל ומעמידן אחד אחד במקומו /
ותהי צעקה גדולה / כענין שנ' וזאתה צעקה גדולה כי אין
בית אשר אין שם מת / ד' נתן או וכלא היו שם בתים
אשר אין שם בכורות אלא כיון שהיה הכבוד מת לאחד מהן
היו עושין לו אינקיין ומעמידו בביתו / ואותו היום נשחקות
ונידקות ונזרות / והיה אותו היום קשה להן כיום הקבורה ולא
עוד אלא שהיו המצרים מקובלים בבתיהם והיו כלבים באין
לשם ומחטטין ומוציאין את הבכורות מתוך כוכיהן ומתעתעין
בהם / והיה אותו היום קשה להם כיום הקבורה /

ויקרא למשה ולאחריו מגיד שהיה מרעה מחזור ושלא בכל
ארץ מצרים היכן משה שריו היכן אהרן שריו יאמ'
קימו צאו / אמר לו משה מוזהרין אנו שלא לצאת לא בפרסיא
שנאמר ואתם לא תצאו וגו' / לא ויקרא למשה ולאחריו למה נא'
לפי שהיה אומר לו פרעה לך מעלי ויאמר משה כן דברת יפה
דברת ובדמנו דברת / לא אוסף עוד ראות פניך אלא וירדו כל
עבדיך אלה / שאין תל אלה אלא שסוף עתיד להיות בראשם
והירד בראשונה לא מלמד שמשנה חלק כבוד למלכות וכן הנה
אמר לו חלוק כבוד למלכות שנ' וידבר יי' אל משה ואל אהרן
ויצוה אל פרעה / צום לחלק כבוד למלכות שכן מצינו ביוסף
שחלק כבוד למלכות שנ' אלהים יענה את שלום פרעה וכן
יעקב חלק כבוד למלכות שנ' ויתחזק ישראל וישב על המטה /
וכן אליהו חלק כבוד למלכות שנא' וישנם מתניו וירץ לקראת
אחאב / וכן חנניה מישאל ועזריה חלקו כבוד למלכות שנאמר
באדין נפקין שורדך מישך וגו' כד קרב נכוכד נצר לתרע אתון
נורא ענה ואמר שורדך מישך ועבד נגו עבדו ודי אלה עילאה
פוקו ואתון וכן דינאל חלק כבוד למלכות שנאמר וכמקריביה
לגיבא לדינאל בקל עציב ועיק וגו' אדין דינאל עם מלכא וגו' /
ויאמר קומו צאו אני אמרתי מיומי ההולכים ואתם אמרתם
בנערינו ובקנינינו נלך קומו צאו מתוך עמי / אני אמרתי רק
צאנכם ובקריכם יצא / ואתם אמרתם גם אתה תתן בידינו וגו' /
קחו מה שדברת ורכו / וברכתם גם אותי והתפללו עלי שתכלה
מעלי הפורענות /

ותחזק מצרים על העם מגיד שהיו טורדין אותם לצאת
בכהלך / כי אמרו כלנו מתים / אמרו ולא כמדת
משה / משה אמר ומת כל בכור בארץ מצרים / והיו סבורין שכל
מי שיש לו ד' או ח' בנים אין מת אלא הכבוד שבהם והם לא היו
יודעין שבנותיהן חשודות בעריו' וכולן בכורי' מרוק' אחריהם
הן עשו בסתר והנה פרסם אותם / והרי דברים קו' ומה אם מדת
פורענות מועטת העושה בסתר הקדו' כה מפרסמו / מדה טובה
מרבית על אחת כמה וכמה /

וישא העם את בעקו שרם יחמץ / מגיד שלטון את
העיקה ולא הספיקו לחמצה / וכן אתה מוצא
לעתיד לבא דכתיב כולם מנאפים כמו תנור בוער מאופר
ישבות מעיר מלוש בצק עד חומצתו / וכתבי' יום מלכנו החל
שרים המת מיין וגו' משארות לא שירי מצה ומרור אתה או

ויאפרו

את הצעק 'מגיד של שו את העיסור ולא הספיק לחטאה עד שנגאלו וכן לעת' רבא ישוב מעיר וגומ' יום מלכינו וגו' עונות אין עונות אלא חרדה שנאמר ועונות שעורים תאכל וכתב אף עשי לי משעם עונות קטנה' נס גדול בעשה להם בחרדה שאכלו מפנה לחם עד שידר המן כי גורשו ממצרים שומע אני מאליהם שנאמר ולא יכלו להתמהמה עד שנגאלו וגם עשה לא עשו להם להודיע הקדו' בה שכן של ישראל עד שלא אמרו לבשה היגד בצא למדבר ואין לנו צדור לדרך אלא האמינו והלכנו אחר משה ועליהם מפורש בקבלת הלוח וקראת באזני ירושלם מה שבר נשל קדש ישראל ליל' לכך נאמר ומושב בני ישראל וגומ' כתוב אחר אומר שלשים שנה וארבע מאות שנה וכתו' א' אומ' ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה כיצד יתקיימו שני מקראות הללו שלשים שנה עד שלא נולד יצחק' נגזרה גזרה בין הבתרים' רבי או' כתוב אחד אומ' ועבדום וענו או' נ' מאות שנה וכתוב א' אומ' ודור רביעי ישוכו הנה' כיצד יתקיימו שני כתובין או אמר הקב"ה אם עושין תשובה אני גואלם לדורות ואם לאו אני גואלם לשנים'.

ומושב

בני ישראל אשר ישכו במצרים ובארץ כנען וכארץ נושן' ל' שנה וד' מאות שנה זה אחד מן הדברים שכתבו לתלמי המלך כיצא בו כתבו לו אלהים בראשית' אעשה אדם בצלם ובדמות' זכר ונקיבו בראם' וכל ביו הששי' וישבות ביום השביעי' הבה אדרה ואכלו שני שפתם' ותצחק שרה בקרוביה לאמ' כי באפס הרגו איש וברצונם עקרו אכום' ויקח משרת את אשתו ואת בני וירכיבם על נושא אדם' לא חמור אחד מהם נשאתי' אשר חלק יי' אלהיה אותם להאיר לכל העמים' אשר לא צויתי לאומות לעבדם' וכתבו לו ואת צעירת הרגלים' ומושב בני ישראל וגומ' ויהי בקץ שלשים שנה מגיד שמכיון שהזמן הגיע לא עכב הכתוב כהרף עין בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת לאברהם לבשרו' בטו בניסן נגזרה גזרה בין הבתרים ש' מהי מקץ קץ אחד רבנו' ויהי בעצם היום הזה יצאו וכן אתה מוצא כל זמן שישראל משועבדין כביכול שכינה עמהם' ש' ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליה' וכשנגאלו מה הוא אומר וכעצם השמים לשורר ונאמר בכל צרתם לו צר' אין לי אלא צרת ציבור צרת יחיד מנין תל' יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה ואומ' ויקח אדוני יוסף אותו' ואומ' ויהי י' את יוסף ואומ' מפני עמך אשר פדית ממצרים גוי אלהיו' ר' אליעזר אומ' עז עברה עס ישראל בים שנ' ועבר בים צרה והכה בים גלים' ואי זה זה על שם של מיכה רבי עקיבא או' אלמלא במקרא כתוב אי אפשר לאמרו כביכול אמרו ישראל לפי הקכה עצמך פדית וכן את מוצא ככל מקום שגלו שכינה עמהם' גלו למצרים שכינה עמהם ש' הנהגה בגלית' א' בית אביך בהיותם במצור' גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר למענכם שולחתי בבבל' גלו לעולם שכינה עמהם שנאמר ושמותי כסאי בעולם' גלו לאדום שכינה עמהם' שנאמר מה זה בא מאדום המון בגדים מבצור' וכשעתידין לחזור כביכול שכינה עמהם' ש' ושכ' יי' אלהיה אינו אומר והשיב אלא ושב' ואומ' אתי מלבבך כלה וכי מלכנו היא באה והלא ללכנו היא עולה כביכול אני ואת ללכנו עולים ליל שמורי הוא ליל' בו נגאלו ובו עתידין להגאל' דברי רבי יהושע ש' הוא הילול' הזה ליל' רבי אליעזר אומ' בנגאלו' לעתיד לבא אין נגאלים אלא בתשרי שנאמר תקעו בחרש שופר וגומ' מפני מה כי הק' לישראל הוא וגו' ומה תל' הוא הילול' הזה ליל' לא הוא הילול' הזה שאם הנה לאברהם אבינו אברהם אני גואל את בניך לעתיד לבא וכשהגיע הקץ לא עכב הנה כהרף עין'.

פרשה טו ויאמר

שמורים לכל בני ישראל מגיד שכל ישראל ציזכין להשתמר בו' יי' א' ששה ו' אחר' וש פרשיות כולל בתחלה ופורט בסוף' פורט בתחלה וכולל בסוף' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים ופרט' אלה הדברים אשר תדבר כלל' זאת חקת התורה כלל' ויקחו אליך פרה אדומה פרט' זאת חקת הפסח כלל' כל בן נכ' פרט' כלל ופרט אין בכלל לא כה שפירש' זאת חקת הפסח בפסח מצרים ובפסח דורות הכתוב מדבר' דברי רבי יאשיה' ר' יונתן או' בפסח מצרים הכתוב מדבר' אין לי אלא פסח מצרים פסח דורות מנין תל' בכל הקותיו ובכל משפטי' נס ל' רבי יאשי' בפסח מצרים ובפסח דור' הכתוב מדבר ומה תל' בכל חקותיו ובכל משפטי' לא בא הכת' ללמד דברים המחוברים בו' ר' יאשי' בן עקיבא או' חוקה האסורה בפסח אינה לא גופרה' כל בן נכר לא יאכל בו' אחר ישראל משומד ואח' גוי במשמעו' ש' וכל בן נכר ערל לב' וכל עבד איש אין לי לא עבד איש' אשה וקטן מנין תל' בקנת כסף מכל מקו' ומלתה אותו רבו מגיד שמילת עבדו מעכבתו לאכל בפסח אין לי לא מילת עבדו מילת זכריו מנין דרי אתה דין נאמר כאן אז ונאמר להלן אז מה להלן מילת זכר' אף כאן מילת זכרים' או מה להלן מילת עבדו אף כאן מילת עבדו' אליעזר אומ' אין מילת עבדו מעכבתו לאכל בפסח ומלתה' ומלתה אותו' דרי שהיו לפניו עבדים וערלים מנין אתה אומר שאם רצה למו' ולהאכילן רשאי תל' ומלתה אותו אז יאכל בו רבו מצינו שהוא רשאי לקיים לו ערלים עבדים' שנאמר וינפש בן אמתך והגר' רבי אליעזר אומ' אינו רשאי לקיים לו עבדים בן אמתך והגר' ש' וינפש בן אמתך והגר' רבי אליעזר אומ' אינו רשאי לקיים לו עבדים ערלים שנא' ומלתה אותו אז יאכל בו' אם כן מה תל' וינפש בן אמתך והגר' לומר לך דרי שלקחו רבו ערב שבת עס חשכה ולא הספיק למו' עז' שהחשיך לכך נאמר וינפש בן אמתך והגר' ולא ומלתה אותו' אז יאכל בו' להביא את שנתקיימה בו מצות מילה אפילו שער אחת אפילו שחור הכשר וזה העשרת אינו מעכבו לאכל בפסח ולא בתרומה' על זה נבנו רבות' כלוד ואמרו אין הוצץ לטומאה' תושב זה גר תושב' שכיר זה הגוי' רבי אליעזר אומר תושב ושכיר למה נאמ' לדין מן הפסח בתרומה לפסול בה הערל עד שלא יאמר לי בדין ומה פסח הקל' פסל בו את הערל' תרומה חבורה אינו דין שיפסל בה את הערל' לא אם אמרת בפסח שמישע בו הכתוב זמן אכילתו לאכליו' לכך פסל בו את הערל' תאמר בתרומה שריבה זמן אכילתה לאוכליה' אינו דין שנפסל בה את הערל' תל' תושב ושכיר בפסח תושב ושכיר בתרומה' ואפנה להקיש ודרין ג' נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמ' תושב ושכיר בתרומה' מה להלן פוסל בו את הערל אף כאן פוסל בו את הערל' רבי יצחק אומ' תושב ושכיר למה נאמ' והלא כבר נאמ' כל בן נכר לא יאכל בו' אכל אם היה ערבי מהול ונבעוני כשר שומע אני יוכשר לאכל בפסח תלמוד לומר תושב ושכיר' אחד יאכל בחבורה א' הכתוב מדבר' אתה או בחבורה א' או אינו אלא בבית אחד כמשמעו' כשהוא אומ' על הבתים אשר יאכלו אותו בהם שומע אני שהוא נאכל בביתם הרבה הא מה תלמוד לומר בבית אחד יאכל' בחבורה אח' ומה אני מקיים על הבתים אשר יאכלו אותם כמאן אמרו בפסח נאכל בשני מקומות ואשר נאכל בשני חבורות' רבי שמעון בן יוחאי אומר בשני מקומות כיצד היו בבית אחד ובקעה עליהם הקורה ויוצאים לחוץ' היו בחצר וירדו גשמים עליהם ונכנסו

בתוך

החבור אשר יורד וגו' פרט/יצאו נקבות במסמעי אני אקרא את הכל / מה תל את הפרט שאם אני קורא את הכל / אבל לא את הפרט / שומע אני כל שילד ראשון בין זכר בין נקבה יהיה בכור תל כל החבור זכרים אבל לא נקבות / אני אקרא את הפרט מה תל את הכל אם קורא אני את הפרט ולא את הכל / שומע אני כל שהו זכר בין שהוא פותח דהם וכין שאינו פותח דהם / והיה בכור תל קרש לי כל בכור עדי שהוא זכר ופותח דהם לקי' מה שנא כל פטר דהם לי וכל מקדן תזכר באדם ובבהמה את שיש לו באדם יש לו בבבהמה יצאו הלוים שאין להם באדם אין להם בבבהמה / לא תקיש בכור אדם לבכור בהמה וככור בהמה לבכור אדם מה הבהמה הנפלים פוטרם בו בהכורה אף האדם הנפלי פוטר בו את החבורה / ומה בכור אדם אתה רשאי ליתלכך לו בכל מקו שירצה אף בכור בהם אתה רשאי ליתנו לו בכל מקום שירצה לפי שהוא אומ' והבאתם שמה עולותי' וזבחי' / שומע אני אפילו הוא במקום רחוק יהיה עליו חובה להביא לבית הכחירה אדם ובהמה / הקיש בכור אדם לבכור בהמה מה בכור אדם נותנו ליתן בכל מקום שירצה אף בכור בהמה / ונתנו ליתן בכל מקום / שירצה / ומה בכור אדם מטפל לו שלשים יום אף בכור בהמה מטפל לו שלשים יום / לי הוא למרה נאמר לפי שהוא אומר הזכר הקדוש הקדשו שתקבל שכר או אם הקדשתו מקודש / ואם לא הקדשו איננו מקודש תל לי הוא בכל מקום / הא מה תל הזכר הקדוש הקדשו לקבל שכר / כיצא בואתה תצוה אומר וביער עליה / ומה נאמר והוא כבר נאמר ולבנות אין די בער והא מה תל וביער עליה / ומה נאמר ולבנות אין די עולה הא מה תל הא מה נאמר והוא כבר נאמר והיהו אין די עולה הא מה תל את הכבש האחר למה נאמר לקבל שכר / כיצא בו ועשו לי מקדש / למה נאמר והוא כבר נאמר את השמים ואת הארץ אני מלא / הא מה תל / ועשו לי מקדש / כדי לקבל שכר על העשייה / כבר שבתו תלמידים כיבנה ולא שבת שם רבי יהושע וכשבאו תלמידיו אצל אמר להם מה דברים היה לכם כיבנה אמרו לו אחר כך רבי אמר להם ומי שבת שם אמרו לו ר' אלעזר בן עזריא אמר להם אפשר ששבת שם ר' אלעזר בן עזריא ואלא הריש לבס דאמר לו כלל זה דרש אתם נצבים הוי כוללם שפרכם נשיכם / ויכתיב הוי וידע להבין בין טוב לרע אלא ליתן שכר למביאיהם לרבות שכר עושי רצונו / לקיים מה שנאמר ויכתיב עקרו וגו' אמר להם אי זה דבר חדש יתר על זה הריני נכבד שבעים שנה ולא זכיתי לרבו זה בלתי היום / אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן עזריה יצא בחלוצין / אין הדור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שרבי בתוכה אמרו לו רבי עוד כלל זה דרש לכן הנח ימים באים נאם לא יאמר עוד חיי וגו' למה הוצרכו דומה לאחד שהיה מתאוה לבנים ונחלה לו בת נודר בחיירה ונדר ונדר לו בן / הניח הבת והיה נודר בחיירה / רבי שמעון בן יוחאי אומר למה הדבר דומ' לאחד שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממספר מעשה זאב / פגע בו ארי וניצל מהימנו הניח מעשה זאב והיה מספר מעשה ארי / כיצא בו דרש ויקר' שם המקום בית אל / עבר שם הראשון ויתקיים השני / כיצא בו דרש ולא יקרא עוד שמך אשתך / עבר שם הראשון ונתקיים השני / כיצא בו דרש שרי אשתך / עבר שם הראשון נתקיים השני / כיצא בו דרש ולא יקרא שמך עוד יעקב וגו' עכ' הראשון נתקיים השני / ונתוסף לו יצחק ולא נשתנה שמו שנקרא מפי הכה' וגו' הם שנקראו מפי הכה' ויצא שמואל ורשעה / יצחק מהו אומר אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת שמו יצחק

תורה אחת יהיה לאזרח / למה נאמר והלא כבר נאמר
ותיה כאזר' חרצין ומה תל' תור' אח' יהיה לאזרח
לפי שהוא אומר וכי יגור אתך גר אין לו אלא פסח שהשוה בד
הגזר לאזרח שאר כל מצות שבתורה מניין תל' תורה אחת יהיה
לאזרח בא הכתוב והשוח את הגזר לאזרח בכל מצות שבתורה
פרשה יו וידבר יי' אל משה וגו' קדש לוי
כל בכור יהא אחת מ'ג
בדות שהתורה נדרשת
בהם בכלל שהוא צדיק לפרש ופרש שהוא צדיק לכלליו קדש
לוי כל בכור פטר דהם וגו' כלל אחד זכרים ואחד נקבות / כל

משורר ש' קול רנה וישוע' באהלי צדיק' ונ' שה'ה מתרומם על מצרים - רבי נתן אומר בכשרות - במעשה הכשרות שלהם ר' אומר במראות הצובאות - ר' אלעזר בן עזריה אומר בזכות אברהם אינו הוציאם ממצרים שכ' זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו - ואומר הוציא עמו בששון ברכה - רבי שמעון בן יוחאי אומ' בזכר המילה הוציאם ה'ה שכ' ואעבור עליך ואראה מתכנסת בדמך ונ' דא בזריות יצאו ישראל ממצרים שכ' כי בחזק יד הוציא יי אתכם מארץ מצר' דא בזריות עצמו יצאו ממצר' שכ' וככה תאכלו אותו מתניס חגורים ונ' ר'א מושב יחידים ביה מוציא אסירים בכשרות אך סודרים שכנו יצא' סודרי היו לא שנוהג עמהם בכשרות וכן הוא אומ' ואומ' ליכם איש שקוצי עיניו השליכו וכללי מצר' לא תטמאו ואומ' לשפ' חמתי עליהם להפיץ כמדבר - ואמ' ויברו כי ולא אבו לשמוע לי איש שקוצי עיניו לא השליכו ואת גלול' מצרים לא עזבו ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני ה' אשר המה בתוכם אשר נודעתי ליחס לעיניהם להוציאם מארץ מצר' אך סודרים היו אלא שנוהג עמהם בכשרות - היום אתם יוצאים שאין תל' בחרש האביב מגיד שהשנה שיצאו ישראל ממצרים אינה צריכה לעבר -

פרשה יו והיה

כי יביאך יי אל ארץ
הכנעני בארץ שבע
עממים והתו מברכ

אתה אומר או אינו אלא בארץ ה' עממין הכתוב מברך אתה אומר - נאמר כאן ביאה ונאמר להלן ביאה מה להלן בארץ ה' עממין שהן ז' במקום אחד הכתוב מדבר אף כאן בארץ ה' עממין שהן ז' הכתוב מדבר - ר' יוסי הגלילי אומ' אשר נשבע לאבותיך לתת לך למה נאמר לפי שהוא אומר ולקחת מראשית כל פרי האדמה שומע אני כל הפירות כמשמעו הרי אתה דן נאמר כאן שבעה ונאמר להלן שבעה מה להלן בארץ ה' עממים שהם ז' במקום א' אף כאן בארץ ה' עממין שהן ז' במקום א' - ר' יאשיהו אומר נאמר כאן ארץ זבת ודבש ונאמר להלן ארץ זבת חלב ודבש מה להלן בארץ ה' עממין שהן ז' במקום א' אף כאן בארץ ה' עממין שהן שבעה במקום אחד - אשר נשבע לאבותיך -

והיכן נשבע לאבותיך - באברהם הוא אומר ביום ההוא כרת יי את אברהם ברית - ביצחק מה הוא אומר גור בארץ הזאת בעיקב הוא אומר הארץ אשר אתה שוכן עליה וגו' ועברת את העבודה הזאת כעבודה שעבדת במצרים כך עשה לדורו ודברי רבי נתן -

שבעת ימים תאכלו מצ' - שומע אני כל מצה במשמעו תל לא תאכל עליו חמץ לא אמרתי אלא דברים שבאים לידי מצה וחמץ - ואי זה זה חמשת המינין החשים והשעורים והכוסמים נשכלת שועל ושיפן יצאו אורז ודוחן והפרגן והשומשמן והקשניו שאין באין לידי מצה וחמץ לא לידי סרחון -

שבעת ימים תאכלו מצות - לעשות הראשון חוכה ושאר הימ' רשות או אינו לא לעשו הראשון רשות והאחרון חוכה - תל בראשון - בארבעה עשר יום בערב הכתוב קצו חוכה הא אין עליך לום כלשון האחרון לא כלשון הראשון - שבעת ימים תאכל מצות - כתוב אחד אומר שבעת ימים וכתוב אחד אומר ששת ימים כיצד יתקיימו שני כתובים אלו השביעי הזה היה בכלל יצא מן הכלל ללמד על הכלל - מה שביעי רשות אף כולן רשות - אי מר' שביעי רשות אף לילה הראשון רשות - תל בארבעה עשר הכתוב קצו חוכה -

הא

בשלמה מהו אומר כי שלמה יהיה שמו - ביאשוהו מהו אומר הגה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וגו' ויש אומר אף ישמע' בגוים - מצ' שמותיהן של צדיקים ומעשיהם גלילי למקום עד כמל' נוצרו שנאמר בשרם אצרך בכמ' וגו' מציעו שמותיהן של צדיקים שמותיהן של רשעים מבין תל' וזרדו רשעים מרחם וגו' ויאמר משה אל העם וגו' אין לי אלא שמזכירים יציאת מצרים בימים בלילות מבין של למען תזכור את יום צאתך וגו' ימי חייד הימים אל העם וגו' חייד הלילות כדברך בן זומה וחכמים אומ' ימי חייד בעולם הזה כל ימי חייד להביא לימות המשיח -

אמר להם בן זומא עתידים ישראל שלא להזכיר יציאת מצ' יי לעתיד לבוא שכ' לכן הנה ימים באים נאם יי לא יאמר עוד חי' אשר העלה את ישראל ממצרים כי אם חי' אשר העלה את ישראל מארץ צפון ר' נתן אומ' אשר העלה ואשר הביא שמוכידי יציאת מצר' לעתיד לבוא ומבין שאומרי ברוך אתה יי אלחינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שנאמר ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר אל בני ישראל וגו' ומבין שהן מברכין על המזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת זו ברכה ראשונה - על הארץ זו ברכה שנייה - השוכה זו ירושלם שכ' הנה השוכה והלבנון אשר נתן לך שנבלם כל טוב - ר' יוחאי בר בחמי אמר משום רבי ישמעאל הרי הוא אומר ואכלת ושבעת מה זה מחוסר אשר נתן לך -

בין מדה טובה למדה פורענות אין לי אלא ברכת המזון שהוא טעון ברכה לאחריו - לפניו מבין היה ר' ישמע' אומ' קל וחומ' מה בשאכל לשובע טעון ברכ' כשהוא תאב לא כל שכ' ר' נתן אומר הרי הוא אומר כדאמ' אל העיר כן תמצאון אותו בשרם יעלה הכמחה לאכול כי לא יאכלו העם עד כואו כי הוא יברך והזבח וגו' רבי יצחק אומר ועברת את יי וברך את לחמך ואת מימך - אימתי הוא לחמך עד שלא אכלתו אין לי אלא אכילת מזון שטעון ברכה לפניו ולאחריה תורה מבין רבי ישמע' אומ' קל וחומר ומה אם מזון שהוא חי' שער טעון ברכה לפניו ולאחריו - תורה שיש בה עולם הבא - דין הוא שתטעון ברכה לפניו ולאחריה - ר' יוחאי בן בתיר אומ' הרי הוא אומ' ואכלת ושבעת מה זה מחוסר טובה אלא זו תורה דכתיב כי לקח טוב וגו' רבי חנינא בן אחי - ר' יהושע אומר כי שם השם אקרא וזר המכרך - הבו גורל לאלהינו אלו העונים אחרין - ומה הן עונין אחריו ברוך יי המכרך לעולם - וכשהוא קורא בשמו יהו עונין אחריו בשכל' - וכן גדול ליי אתי ונרמזה שמו יחד - ר' אומ' זכר צדיק לברכה כשהוא מזכיר את הצדיק צדיק חי העולמים שכ' צדיק יי בכל דרכיו וגו' - לברכה אמ' לא יאכל חמץ לעשו את המאכל כאוכל - או אינו אלא לאסרו בהנאה כשהוא אומ' לא תאכל עליו חמץ למדנו שאסור בהנאה - הא מה תל לא יאכל חמץ לעשות את המאכל כאוכל דברי רבי יאשיה - רבי יצחק אומר אינו צריך - ומה אם שרצים קלים עשה בהם את המאכל כאוכל - חמץ שהוא חמור אינו דין שנעשר כזאת המאכל כאוכל - הא מה תל לא יאכל חמץ לא בא הכתוב לא לאסרו בהנאה רבי יוסי הגלילי אומר לא יאכל חמץ היום מגיד שלא אכלו ישראל מצה במצרים אלא יום אחד בלבד -

היום אתם יוצאים בחדש האביב שאין תל חדש האביב אלא חדש שהוא כשר - לא חמה קשה ולא גשמים וכן הוא אומר מושב יחידים ביה מוציא אסירים בכשרות - שאין תל בכשרות מה תל בכשרות לא חדש שהוא כשר לכס' לא חמה קשה ולא גשמים - ר' נתן אומר בכשרות אלו בוכים צאלו ושחקים שבמצר' בוכים שנאמר ומצרים מקברים ושרא

הוא אין עליך לומר כל שכן האחרון אלא כל שכן הראשון לילה.
הראשון נזכה ושאר כל הדמים רשות, השביעי הזה מן הכלל
יבא וכו' כתר אחד אום' ששת ימי וכתו' אחר אום' שבעת ימים
כיצד יתקיימו שני מקראות הללו אלא ששה מן החדש ושבעה
מן השנה יובי' השביעי חג לוי' למה נאמר לפי שהוא אום' וחגות'
אותו חג לוי' אין לך אלא יום הראשון שהוא מעין חגיגה יום טוב
האחרון בנין תל' שבעת ימי' תאכל מצות אין לוי' אלא יום ראשון
הוא יום הראשון והאחרון קרי' מקרא קדש וחולו של מועד
קרי' מקרא קדש אס' למדת של יום הראשון והאחרון שהם קרי' מקרא
קדש שהם שבעה ימי' חגיגה חול' לעל מועד קרי' מקרא
קדש דין הוא שישען חגיגה, ועוד קל הוומר ומה אם יום
טוב ראשון ואחרון שאין קדושה לא לפניהם ולא לאחריהם הן
טענין חגיגה חולו של מועד שיש קדושה לפניו ולאחריו דין
הוא שישען חגיגה, לא את יום טוב הראשון והאחרון שאין
קדושה לפניו ולאחריו ואין טענין חגיגה לפניהם ולאחריהם
הדין הן טענין חגיגה חולו של מועד שהוא טעון חגיגה לפניו
ולאחריו לא דין הוא שישען חגיגה, אוכל זמן שיש חגיגה יש
מצה, כל זמן שאין חגיגה אין מצה, תל' מצות יאכל, מצות
יאכל למה נאמר לפי שלא לבדנו על החמץ שהוא אסור משש
שעות ולמבעלה, מכן שהוא אסור משש שעות ולמבעלה תל'
מצות יאכל מכאן ה' רבי יהודה אומר בשלש פרקים בורקין
את החמץ, אור ארבעה עשר, ובארבעה עשר בשחרית,
ובשעת הביעור.

ולא יראה לך חמץ הקיש חמץ לשאור ושאר לחמץ בה
זה ככל יראה זה אף ככל יראה, מה זה ככל ימצא
אף זה ככל ימצא, מה זה מחמשת המינין אף זה מחמשת
המינין, ככל גבולך למה נאמר בכתיב שומע כשמעו תל' ככל
גבולך מה גבולך ברשותך אף ביתך ברשותך, יצא חמצו של
ישראל שהוא ברשות נכרי, אעפ' שהוא יכול לבערו, אבל אינו
ברשותו יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל וחמץ שנפלה
עליו מפולת אעפ' שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו, אתה
אומר לכך בא, או אינו בא אלא למד בגבולין שבעה ובכתיב
לעולם, תל' לא יראה לך שאור וגו' מה בגבולין שבע אף בכתיב
שבעה.

והגדת לכך, שומע אני בראש חדש תל' כיום ההוא
אי ביום ההוא יכול מבקוד יום תל' בעבור זה
בשעה שיש מצה ומרור מוכח' לפניך על שולחנך בעבור זה,
למה נאמר לפי שחזא אומר מה העבודה הזאת לכם, לא זה בן
רשע הוא שהוציא את עצמו מן הכלל ולפי שהוציא את עצמו
מן הכלל אף אתה הוציאנו מן הכלל בעבור זה עשה יי' לי
בצאתי ממצרים לוי' ולא לך ולפי שהוצאת את עצמך מן הכלל
אלו היית שם לא היית נגאל.

וזה הלך לאות וגו' כך אחד של ארבע פרשיות,
והדין נותן הואיל ואמרה תורה תן תפילין
ביד תן תפילין בראש מה בראש ארבע שטופות אף ביד ארבע
שטופות תלמוד לומר ומה לך לאות על ירך כך אחד של ארבע
פרשיות, יכול כשם שביד כך אחד כך בראש כך אחד,
והדין נותן הואיל ואמרה תורה תן תפילין ביד תן תפילין
בראש ימה ביד כך אחד, אף בראש כך אחד, תל' לטופות
לשטופות הרי ארבע שטופות אמורות, אויעשה ד' כיסון של
ארבע פרשיות, תל' להזכיר בין ענין כיס אחד של ארבע
פרשיות.

על ידכה על גובה של יד או אינו אלא על יד כמשמעו
והדין נותן הואיל ואמרה תורה תן תפילין ביד תן
תפילין בראש, מה בראש על גובה של ראש, אף ביד על גובה
של יד, רבי אליעזר אומר על ירך על גובה של יד, איתא אום'
על גובה של יד, ואינו אלא על יד כמשמעו, תל' והיה לך
לאות על ידכה לך לאות ואיכה אות לאחרים, ר' יצחק אומר
על גובה של יד, או אינו אלא על ידכה כמשמעו, תל' ושמתם את
דברי אלה על לבבכם לא אמרתי אלא דבר שהוא סכוון כנגד
הלב, ואי זהו סכוון כנגד הלב, זה גובה של יד, על ידכה זה
שמאל, אתה אומר זה שמאל, או אינו אלא ימין אעפ' שאין
ראיה לדבר זכר לדבר, שנא אף ידי וסדה ארץ ויביני טפוח
שמים וגו' ואומ' יהיה ליתך תשלחנה וגו' ה' אינו יד בכל מקום
אלא שמאל, ר' יוחנן אום' וקשרתם וכתבתם מה קשירה בימין
אף כתיבה בימין, אמר יוסי אומר מצינו שהיבין קרויה יד,
אעפ' שאין ראיה לדבר זכר לדבר שני ושלח ישראל את יד ימינו,
ובמה תל' על ידכה להביא את הגידים שיהא נותן בימין.

והיה לך לאות על ירך כל זמן של יד ביד, תן את של
ראש בראש, מכאן אמרו מצות תפילין כשהוא
נותן, נותן של יד, ואחך נותן של ראש, וכשהוא חולץ חולץ
את של ראש ואחך של יד, בין ענין, על גובה של ראש,
אתה אומר גובה של יד או אינו אלא בין ענין כמשמעו, תל'
בנים אתם לוי' אהיכם וגו' חזק בייניכם האמור להלן על גובה
של ראש אף בין ענין גובה של ראש, רבי יהודה אום' הואיל
ואמרה תורה תן תפילין ביד תן תפילין בראש ימה ביד מקום
שהוא ראוי להשטא כנגע אף בראש בקום שהוא ראוי להשטא
כנגע אחר, למען תהיה תורת יי' בפניך, למה נאמר לפי שנא'
והיה לך לאות שומע אני אף הנשי' כמשמעו והדין נותן הואיל
ומזוה מצות עשה ותפילין מצות עשה אס' למדת על מזוה
שהיא נזהרת בנשים ככאנשים יוכל, אף התפילין נהגו בנשים
ככאנשים תל' למען תהיה תורת יי' בפניך, לא אמרתי אלא במ
שהוא חייב בתלמוד תורה, מכאן אמרו הכל חייבין בתלמוד'
תורה חוץ מנשים ועבדו, מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין,
אשתו של יונתן היתה עולה לרגלים, טבי עבדו של רבן
גמליאל היר' מניחת תפילין, ולזכרון בין ענין, למען
תהיה תורת יי' בפניך, מכאן אמרו המניח תפילין כאלו קורא
בתורה וכל הקורא בתורה פטור מן התפילין, ושמרת
את החקקה הזאת למערה למה נאמר לפי שנאמר ושמרת
את החקקה והיה לך לאות על ירך, שומע אני אף קטני, והדין
נותן הואיל ומזוה מצות עשה, ותפילין מצות עשה אס' למדת
על מזוה, שהוא נזהר בקטנים כבגדולים יוכל, אף תפילין
ינהגו בקטנים כגדולים, תלמוד לומר ושמרת את החקקה הזאת
לא אמרתי אלא במי שיועד לשמור תפילין מכאן אמרו קטן
היועד לשמור תפילין הרי הוא עושה לו תפילין.

ושמרת את החקקה הזאת, זו חקקת תפילין אתה אומר
או אינו אלא חקקת המצות אמרת במי הענין
מדבר בתפילין מימים ימימה למה נאמר לפי שהוא אומר והיה
לך לאות שומע אני אף הלילות כמשמעו, והדין נותן הואיל
ומזוה מצות עשה ותפילין מצות עשה, אס' למדת על מזוה
שנוהגת כלילות ככמי, יכול אף תפילין נהגין כלילות ככמי,
תל' מימים ימימה כימים אתה נותן ולא כלילות, לא מימים
ימימה למה נאמר לפי שהוא אומר והיה לך לאות שומע אני
אף שבתות וימי' טובים כמשמעו והדין נותן הואיל ומזוה מצות
עשה ותפילין מצות עשה אס' למדת על מזוה שנוהגת בשבתות.

ויכמים

בשחושׁה / ולא בטרה / ולא בכי ולא בכלאים ופטר חמור / תפרה כשה למה נאמר לפי שנאמר אך פרה תפרה / שומע אני כל בכור בהמה טמאה כמשמע הל' ופטר חמור ופרה כשה חמור אתה פודה / ואי אתה פודה כל בכור בהמה טמאה / דבר אחר כל פטר חמור תפרה כשה / יכול כל פטר חמור אתה פודה כשה ושאר בהמה טמאה בכסות וכלים תל' אך אם כן בתל' פרה תפר' אם אינו ענין שפודין בהם טמא תננה ענין שמקדישין בהמה טמאה לברק הכיתופודין אותה מרקדש הכית אם לא תפרה וערפתו מכאן אמרו בצות פרייה קודמת למצות עריפה / לא אם לא תפרה וערפתו אם אין אתה פודהו עורפוהו הואיל ואבדת נכסי כהן אף נכסך יאבדו ומנין שאמור בהמה נאמר כאן עריפה ונאמר להלן עריפה / מר' להלן אסור בהנארה אף כאן אסור בהנארה / כל בכור אדם בכניך / למה נאמר לפי שהוא אומר ופריו מן חרש תפרה כלל בערכך כסף חמשת שקלים פרט כלל ופרט אין בכלל לא מה שבפרט וכשהוא אומר כל בכור אדם בכניך תפר' חור וכלל או כלל בכלל הראשון אמרת לאו / אלא כלל ופרט וכלל אי אתה דן לא כעין הפרט מה הפרט מפורש בנכסים המוטל' שאין להם אחריות וגוף ממון אף אני איני מרבה אלא נכסים שאין להם אחריות / מכאן אמרו בכל מקום פודין בכורי אדם חוץ מן עבדים ושטרות וקרקעות וקדשו / כל בכור אדם בכניך תפרה דרי שהיו לו בכורות מרמש נשים מנין שהיו לפרות את כלל תל' כל בכור אדם בכניך תפרה וכל בכור בני אפרה מנין אם לא פדאו אביו / יפרה את עצמו תל' כל בכור בני אפרה ר' יוסי הגלילי אומר הואיל ואמרת תורה פרה את כנך תלמד את כנך תורה אם למדת על תלמוד' תורה שאם לא למדו אביו הוא מלמד לעצמו כך אם לא פדאו אביו הוא פודה את עצמו / לא אם אמרת בתלמוד תורה שהוא שקול כנגד הכל / שאם לא למדו אביו הוא מלמד לעצמו / תאמר בפריה שאינה שקולה כנגד הכל / לכך אם לא פדאו אביו הוא לא / יפרה את עצמו / והרי המילה תוכיח שאין שקולה כנגד הכל / ואם לא מלו אביו הוא מל את עצמו / כך אם לא פדאו אביו הוא יפרה את עצמו / לא אמרת במילה שחייבין עליה כרת / שאם לא מלו אביו הוא מל את עצמו תאמר בפריה שאין חייבין עליה כרת / לכך אם לא פדאו אביו הוא לא יפר' את עצמו אמרת הפרט ואין בנין אב מכין שלשתן לא הרי מילה כהרי תלמוד' ולא הרי תלמוד' כהרי מילה ולא זה חזק כהרי פרייה ולא הרי פרייה כהרי זה חזק והצד השווה שבהן שהוא מצות האב על הכן אם לא עשה אביו יעשה הוא לעצמו אף כל שהוא מצות האב על הכן אם לא יעשה הוא לאביו והוא יעשה / לעצמו מכאן אמרו מן התורה חייב אדם למד את בנו ולפרותו / וללמדו תורה / וללמדו אומנות / ולהשיאו אשה / רבי עקיבא אומר אף ללמדו שייט / רבי אומר אף ישוב מדינה /

והיה

כי ישאלך בנך מחר / יש מחר עכשו / ויש מחר לאחר זמן / מה זאת הרי מחר לארר זמן / מחר יהיה האות הזה הרי מחר עכשיו מחר ואמר בניכם לכנינו הרי מחר לאחר זמן / מה העדות החקים והמשפטים נבצעת אומ' ארבעה בנים הם / אחד חכם / ואחד רשע / ואחד תם / ואחד שאינו יודע לטאול / חכם מה הוא אומר מר' העדות החקים והמשפטים אשר צוה יי' להנינו אותנו אף אתה פתח לו בהלכ' הפסח אין בפסחין אחר דפסח אפיקומן /

רשע

מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם ולא רשע / רשע הוא אומר / אי אפשר לא אחד לו ואחד לכהן / כל פטר חמור תפרה כשה / בשעה ולא בעל' ולא בחיר' ולא

ובימים טובים / יכול אף תפילין יהיו בשבתות ובימים טובים תל' בימים ימימה / יצאו שבתות וימים טובים / רבי ואשיה אומר בימים ימימה / הואיל ומוזהה מצות עשה ותפילין מצות עשה / אם למדת על כוזהו שנוהגת בשבתות ובימים טובים / יכול אף תפ' לין כן תל' מימ' ימימ' / לא בימים ימימה / יש ימים שאתה נותן ויש ימים שאין אתה נותן / יצאו שבתות וימים טובים / רבי יצחק אומר הואיל ושבת קרימה אות / ותפילין קריין אות / לא יתן אות בתוך אות או יתן אות לתוך אות / אמרת תדחה שבת שחייבין עליה כרת ומיתת בית דין / ותפילין שאינן חייבין עליהן לא כרת ולא מיתת בית דין / לא מימ' ימימה / מנין שאדם צרי' לברוק את התפילין אחת לשנים עשר חדש נאמר כל' מימים ימימה / ונאמר להלן / מימי תהיה גאולה / מה ימים האומר להלן אין פחות משנים עשר חדש אף ימים האומר / כאן אין פחות משנים עשר חדש דכרי בית הלל' בית שמאי אומר / אינו צרי' לברוק עולמית / שמאי חזקן אומר / לא תפילין של אבי אים' / כי יביאך יי' אל ארץ ה' הכנעני זכה כנען שנקרא האר' על שמו וכי מה עשה

פרשה יח והיה

כנען אלא כיון ששמע כנען שישראל נכנסין לארץ עמד ופנה מפניהם אמר לו הקד'ה אתה פנית מפני בני / אני אקרא הארץ על שמך ואתן לך ארץ יפה בארצך וזו וזו אפריקא וכן הוא אומר וכנען ילד את צירון בכורו ואת חת / וכתוב ויענו בני חת וגו' / שמענו אדני וגו' אמר להם הקד'ה אתם ככרתם את ירד' / אף אני אקרא הארץ על שמכם / ואתן לכם ארץ יפה בארצכם כאשר נשבע לך וחי' כנען / והכאתי אתכם אל הארץ וגו' / כאשר נשבע לאבותיך / וחי' כנען נשבע באברהם הוא כתוב ביום ההוא כרת יי' את אברהם וגומר ביצחק כתוב גור בארץ הזאת וגומר / ביעקב כתוב הארץ אשר אתה שוכב עליה / ונתנה לך שלא תהא בעיניך כירושל' אבות' לא תהי' בעיניך כאלו היום בתונה לך / והעברת כל פטר רחם / אין העברה אלא הפרשה וכן הוא אומר והעברתם את נחלתו לבת' שמעון בן עזאי אומר והעברת מה תל' לפי שהוא אומר כל אשר יעבור תחת השבט שומע אני אף היתום כמשמע / והדין נותן ומה אם בעל מוס' שאינו כשר לגבי מוכח כנען להתעשר לר' יתום שהוא כשר לגבי מוכח לא יתא' כנען לר' להתעשר / והרי הלוקח יוכיח שהו' כשר / על גבי המזבח ואינו כנען לר' להתעשר' הוא יוכיח על היתום אעפ' שהוא כשר / על גבי המזבח לא יתא' כנען לר' להתעשר / לא אם אמרת בלוקח שאינו כולד' ברשותו / לכך אינו כנען לר' להתעשר / תאמר ביותם שנולד ברשותו לכך יתא' כנען לר' להתעשר / לא זכית מן הדין / נאם כאן עבודה ונאמר להלן עבודה מה להלן / אין קדושת חלה עליה אלא כהני אמו / אף עבודה האמורה כאן דין הוא שלא תהא קדושה חלה אלא בחיי אמו / אימה כאן זכרים אף להלן זכרים תל' כל אשר יעבור אחד זכרים ואחד נקבות כמשמע / כל פטר שגר בהמה אין פטר שגר בהמה אלא ששגרתו אמו / ויהא פטור מן הכבוד' וחכא אחריו אינו בכור' אשר יהיה לך להוציא את המוכר עובר בהמתו לגוי אשר יולד כמשמע מוציא אני את המוכר עובר בהמתו לגוי / ומביא אני את הלוקח עובר בהמתו של גוי / תל' אשר יולד בבקרך וצאנך להוציא את הלוקח עובר בהמתו של גוי / הזכרים ליי' מכאן היה ר' יוסי הגלילי אומר רחל' שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהם כאחת שניהם לכהן שנא' הזכרים ליי' / וחכמי אומר' אי אפשר לא אחד לו ואחד לכהן / כל פטר חמור תפרה כשה / בשעה ולא בעל' ולא בחיר' ולא

אף אתה הקהה את שינוי ואמו לך בעכו זה עשה לי בצאתי
ממצרים לי ולא לך אלו היית שם לא היית נגאל. חס מה הוא
אומר מה זאת ואמרת ליו חזק יד הוציאנו יי במצרים מכית
עברים. ושאני יודע לשאל את פתח לו ש' והגדת לבני ביום
ההוא וגו' דא מה העדות ל' אליעזר אומ' בנין אתה אומר שאם
היתה חבורה של חכמים או ש' תלמידים שצריכים לעסוק
בהלכות פסח עד הצות לך נא' מה העדות וגו' ויהי כי הקשה
פרעה לשלמנו שומע אני מאליו. תל' וחק י' את לב פרעה.
ויהי י' כל בכור' מכאן אמרו זכרין בכורי בהמה כנגד בכורי
בהמה ופורין בכורי אדם כנגד בכורי אדם והיה לאות וגו'
בארבע מקומות מוכרין פרש' תפלין קדש לי והיה כי יביאך
שמע והיה אם שמוע מכאן אמרו מצות ארבע פרשיות של יד
הם כך אחד ד' פרשיו של ראש הם ד' טושפת ואין קדש לי
והיה כי יביאך שמע. והיה אם שמוע. כותבן כסדרן ואם
לא כותבן כסדרן הרי אלו יגנו.

הסלת מסכתא דפסחא והיתה הרוחה

פרשת ויהי בשלח

ויהי

בשלח אין שלח בכל מקום אלא לוי שנאמר
ואברהם הולך עמוה ל' שלחם וישראל יצחק
הפה שאמר גם אתה ישראל לא אשלח. והא
שאמר אנכי אשלח אתכם ואת פסכם. מה ש' ש' נטלו על כך
לא תתעב מצרי' הפה שאמר לא ידעתי את יי' היא שאמר אנוס'
מפיני ישראל כי י' נלחם להם במצרים. מה ש' נטלו על כך
ביום ההוא ויהי מזבח ל' בתוך ארץ מצרים. ומצבה אצל
נבולה ל' הפה שאמר מי י' אשר אשמע בקולו. הוא הפה
שאמר יי' הצדיק ואני ועמי הרשעים. על כן נתן להם מקום
קבורה ש' נטית י' בתל' תבל' ארץ. ולא נחם אלהים. אין
נחום זה אלא נחום. וכן הוא אומר נחית כעצ' עמך וגו' וכתוב
ויהם בענין יוסף דרך ארץ פלשתי' כי קרוב הוא קרן הוא הד' ב'
שאמר הקב' למשה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
האלהים על ההר הזה. כי קרוב הוא קרוב הדרך לשוב למצרי'
ש' דרך שלשת ימים נלך במדבר. דא כי קרוב הוא. קרוב
השבוה ש' ש' אברהם לאבימלך השבעה לי באלהים אם
תשקוד ל' ול' ונ' ועדיין בכור קיים. דא כי קרוב הוא
קרובה השבוה מלחמה ראשונה לשנייה. דא כי קרוב הוא
בקרוב י' ש' כענינים את הארץ ש' דוד רביעי ישובו הנה לא
הביא הקב' דרך פשוטה לארץ ישראל אלא דרך המדבר
אמר ה' א' אני מביא עכשיו את ישראל לארץ מיד מחזיקים
אדם בשדוה ואדם בכרמו. וכן בטלים מן התורה אלא אקופס'
במדבר ארבע' שנה שיהיו אוכלין מן ושתין מן הבאר והתור'
נכללת בגוף מכאן היה ל' שמעון אומ' ל' נחתה התור לדרוש
לא לאוכלי המן. ושין להם אוכלי תרומה. דא כי קרוב הוא
לא הביא המקום בפי' ש' אלא כיון ששמעו כענינים שישראל
נכנסו עמדי ושרפו כל הזרעים וקצוה כל האילנות וסתרו את
הבנינים וסתמו את המעינות אמר ה' לא הבשחתים לאבות'
שאכנסין לארץ חריבה אלא מלאה כל טוב ש' וכתים מלאים
כל טוב אלא חריבה בקיפן. במדבר ארבעים שנה עד שיעמדו
כענינים ויתקנו מן שקל' ו' דא כי אדם אלהים וגו' ומלחמת בני
עמלק ש' וירד העמלקי וגו' דא כי אדם אלהים וז' מלחמת בני

אפרים ש' אלה בני אפרים שותלח וכתוב בני אפרים נושקו
רומי קשת הפכו ביום קרב. וגו' מפני שלא שמרו ברית האלה'
וכתורתו מאנו ללכת. עברו על הקץ ועל השבועה. דא שלא
יראו עצמות אחיהם מושלחין בפלשת ויחזרו להם. דא כי אמ'
אלהים כדי שלא יחזרו לאחוריהם והרי דברים ק' וזכר' אם
בשהקפס דרך עמוקה אמרו נתנה ראש ונשכחה במצרימה אלו
באין בפשוטה על אח כמכ' ויכב' אלהים את העם כדי לעשו'
בס' ונכורות כמן ובש' ובכאר. דא יעזר אומר כדי ליגעס
ש' ענה כד' כחי קצר ימי וגו'. המדבר כדי לצרפן ש' המוליד
במדבר הגדול והנורא. ים סוף כדי לנסות שנאמר אבותינו
במצרים לא השכילו נפלאותיך וגו' רבי יהושע אומר דרך כדי
ליתן להם את התורה ש' בכל הדרך אשר צוה יי' לאבותינו אתכם
תלכו ואומר כיגר מצוה ותורה אור. המדבר כדי להאכילם
את המן ש' המאכילך מן במדבר וגו'. ים סוף כדי ל' ש' להם
נסים ונפלאות. ש' שכחו אל מושיעם עושה גדולות וגו' ואומר
ויגער בים סוף ויחרב ויוליסם בתהומות כמדבר. וחמושים אין
חמושים אלא מזוינים ש' וחמושים עלו בני ישראל. ואתם
תעברו חמושי. וכת' ויעברו ראובן ובני גד וחצי שבט הכנשה
הלוצים ארבעים אלף חלוצי צבא דא וחמשי' עלו אחד מחמש'
ולא אחד מחמשים. ולא אחד מחמש מאות. רבי נתנאל אומר
העבודה לא אחד מחמש מאות עלו ש' רבבה כצמח הטרר
נתתיך. וכתוב ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצבו שהיתה
האשה יולדת ששה בכרם אחד. ואתה אומר אחד מחמש מא'
על העבוד לא אחד מחמש מאות עלו לא אשתך הרבה במש'
במצרים. ואימתי מתו בש' ימי אפלה ש' לא ראוי אש את
אחינו שהיו קוברים מתינו והדור ושכחו להקב' שלא ראו
אויביהם וש' בפלחם. ויחם משה את עצמות יוסף עמו
להודיע חכמתו וחסידותו של משה שכל ישראל עוסקין בזה
ומשה עוסק במצות עצמות יוסף. עליו הכתוב אומר חכם לב
יקח מצות ואולי שפתיים ילכט. ומשה מהיכן היה יודע היכן
היה קבור יוסף אמרו סרח בת אשר נשתתף מאותו הדור והיא
הוראתה למשה קבר יוסף אמרה לו במקום הזה שמונו עשור לו
מצרים ארץ של מתכת ושקעוהו בתוך גילום. בא ועמד על
גילום נטל צרור חרץ לתוכו וזעק ואמר יוסף יוסף הגיעו
השבועה ש' ש' לה' לאברהם אבינו שהוא נאל את בניו תן
כבוד ל' אלהי ישראל ואל תעב את נאולתך. כי גלגל' אנו
מעובדים ואם לאו נקיים אנהנו משכונתך. מיד צ' ארוננו של
יוסף ונטלו משה. ולא תתמה בדבר הזה הרי הוא אומ' ויהי וזאת
מפיל את הקורה והכבוד נפל למים ויצעק ויאמר אהה יי' והוא
שאו'. והרי דברים ק' וזה אלישע תלמידו של אליהו הציף
הכרזל. ק' למשה רבו של אליהו. רבי נתן אומר בקיפוסולין
של מצרים היה קבור יוסף ל' ל' כד' שכמה שהאדם מודד בה
מודד ל' מרים המתינה למשה שעה אחת. ש' תתעב אחותו
מדחוק לרעה. והמק' עכב לה במדבר הארץ והשיב' והזכר'
והלויים וכל ישראל שבעת ימים עם עניי כבוד. ש' והעם לא
נסע עד האפק מרים. יוסף זכה לקבור את אביו שאין באחי
גדול ממנו. ש' ויעל יוסף לקבור את אביו כתיב ויעל עמו גם
רכב גם פרשים מ' ל' גדול יוסף שלא נתעסק בו אלא משה
משה נתעסק בעצמות יוסף שאין בישראל גדול ממנו ש' ויקח
משה את עצמות יוסף עמו מ' ל' גדול כמשה שלא נתעסק
בו אלא שכינה ש' וקבור אותו בג' ולא עוד לא שעם יעקב
עליו עבדי פרעה והקניעו יוסף ויחזקוהו ויחזקוהו ויחזקוהו
והלויים וכל ישראל ושבעה ענני כבוד. ולא עוד אלא שהיה